

DENEVRIJA.

Pilarska pripovijest

pok. Mata Vodopića.

(nastavak)

Uredio Dum Vice Medini. Čilipi.

VII.

Jedne nedjelje mjeseca srpnja — pô godine od prilike prije opisanih događaja — bješe svršila Misa Velika u Malojbraći. Puk vrvio iz crkve, muški kroz vrata *muška*, ženske kroz *ženska*.* Prema crkvi i ženski vratima sakupila se množ ljudi svakodobnijih; mnogi čekaju čeljade svoje obitelji, ženu, kćer, sestru da ju priprate, i skupa doma podu, er pôдне приближа se, doba od objeda, ako izuzmeš vlastelu, svega dubrovačkoga pučanstva. Mnogo pak ima ih besposlenijeh, i to ponajviše mladića, koji zaglédaju ženske, päre oči, rasuđuju ljepotu, nošnju, hod, čin i što ti ja znam.

Među ovijem stajahu dva vlasteličića, dva prijatelja, Vlaho X. i Orsat Z., držahu se rukom ispod ruke i razglédahu dje-

* Po staromu lijepomu običaju u dubrovačkim crkvama razdijeljeni su muški od ženskih. U crkvi Malobraćanâ (Franjevacâ) muški stoje od pô crkve put Oltara Velikoga, a ženske u drugoj polovici, te jedni i drugi prilaze na svoja vrata, od kuda ime i vrata *ženska* — *muška*. „Misa Velika“ pak jest ona koja svagdano, a u svetac osobito, služi se svečanijem pjevanjem u deset ura i pô jutra (tako u starije doba, a sada pô ure prije). Stari Dubrovčani bijahu tako vĳkli zvonima za ovu misu, da po njima naznačivali su i dijelili jutarnje doba. „Prije Mise Velike“ to jest na pô jutra; „po Misi Velikoj“ t. j. na domak pôдне. „Zvoni Misa Velika“, to je već znala svaka službenica da nema nego ura i pô do pôдне, pa bi spiješila da gotovi objed, neka bi zvonom od pôдне bio oriz na trpezi. Stara nazivanja, kao i običaji, već danas povehšâše. — (Op. pisca).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

vojčice što su izlazile. Vlaho nalazio je svakoj što god da zamjeri; prijatelj sad bi mu prihvatio, sad odbio zamjeranja. Šalili su se zamjenito.

Na jedan put Vlaho ispêli oči, zine i kao da ga nešto upeklo, ispusti neko sjeknuto: hâ! — pa zamukne. Prijatelj pogleda ga, i cijeneći da mu ne bude što god pridošlo, brižljivo ga zapita: — Vlaho, Vlaho! ali ti je što god? — No motreći bolje sjeti se da on pratijaše očima nekoga iz pred crkve. Obazre se i slijedeći Vlahov pogledni pravac naljeze i on okom na krasnu djevojčicu, koja sa drugom starijom bijaše već upravila put Pilâ.

— A ha! sad znam što te je zaboljelo, priuze šaljivo Orsat povrnuvši se k Vlahu. — Što ćeš da ti rečem! Na onaki prizor nije čuda da te zabolio zubak.

— Kakav zubak, kakav zubak! Reci mi brzo, Orsate moj, ko je oni Andio?

— Andio, haa? A što si mislio da mi u Dubrovniku nemamo ljepoticâ, nego da se sve zbile tamo u tvoj Rim i Firencu? Imamo ih, dakako, i može bit još ljepšijeh i dražijeh od tvojijeh prekomorskihjeh . . . .

— Jes', jes', tako je, tako — presiječe s neustrpljivošću Vlaho — ali reci mi ko je ona? otkle je? kako se zove?

— Sve zajedno hoj* da znaš! Ne spiješči, u raj se ide polako. Ono ti je Jele Marinova . . . .

— Pak?

— Čekaj, čoeče! puštaj me da izgovorim.

— Govori, ma brzo; eno je ušla u vrata od grada.

— Pak što za to, neka ulazi, široka su.

— Uh, brate, izreci veće!

— Ono ti je, dakle, Jele Marinova, Vila Pilarska iz Đevrije. Vidio si, bila je na Misi Velikoj, a sada se vraća doma sa sestrom Marijanom. Jesi li miran?

— Na pola. Hômo za njima.

— To pak ne.

— Za što, molim te?

— Prvo er ono nijesu čeljad što mu drago; skladno idu, skladno se drže, a pak znaj da smo u Dubrovniku a ne u

* Hoćeš.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Italiji. Drugo, er su one jur na Pilam, a dok mi dođemo do mosta, one su doma. Dakle zaludu ti muka!

— Ah, moj brate, što je lijepa!*

— Pak što za to? Njezina ljepota prid njom je. Jesi li nàpario oči? dà, dosta ti je i to! A što bi htio, staviti je pod žmuo na trpezu, da je gledaš oduška.

— Vidi ti njega! Što ti je prišunulo činit od čaće staroga? ** Do malo prije bio si Oracio, a od kada smo vidjeli Jelu, hoj da mi se napraviš Katunom! Vrzi mudrovanje, molim te, a budi koji si. Nazbilj ti velim da ona djevojčica, ovo samo što sam je letom vidio, tako mi je upala u oko, da bi... da bi....

— Ništa, ništa....; pak slijedi ispod glasa da ga samo Vlaho čuje:

Jes', lijepa je kako vila!
Čelo nebo, oči plamen,
Usta su joj luk i strila;
Da je srce tvrdi kamen
Ona bi ga đbranila:
Za to bježi, ne slijedi je,
Er za tebe taj cvit nije!

Evo ti me opet Oracijem, jesi li sad miran? A sad hõmo niz Placu,*** prošetacemo se uzgori nizdoli dva tri put, dok bude doba od objeda. Tako probavićeš Jelu, i slađe objedovat.

— Cijeniš li da éu je probavit?... hee... ne probavljam je lako, ostala mi je ovdje (pokazujući prstom grudi).

— Čekaj, čekaj... ako ti je prisjela u prsima, daj da te pokucam po plećima, pak ée ti sić? — odjavi mu šaljivo Orsat, pak primjeti ozbiljno: Ne luduj, vjere ti! Čini mi se, sa svijem tvojjem studijima i vijadima**** po Italiji, da si ti jošter djetetina.

— Biću, ali je ovako kako sam ti rekõ.

* Običajno u razgovoru Dubrovčanin kaže: što je lijepa, draga i t. d. na mjesto koliko je, kako je lijepa, draga i t. d.

** Čaće stari — djed. U šali za čovjeka ozbiljna stavna koji bi htio da drugoga svjetuje, a ne pristoji mu se činiti od... znači: igrati ulogu.

* * Placom nazivljemo od starine onaj široki i lijepi put, što od vrata od Pila do Zvonika dijeli grad na dvoje. Danas čuje se nazivat ga i „Stradun“. Pridošalci načеше ga nazivati „stradone“, a naše ludorije podubrovčaniše ga: „stradun“. S nama Bog!! — Op. pisca.

**** Putovanjima.

Puštajmo dva prijatelja neka se prošetuju i razgovaraju, pa nek i na objed otidu. Sad nam ne trebuj, naći ćemo ih kad bude; već hajdemo da ih poznamo pobolje. Počnimo od onoga kojemu je zasio komadić u prsima.

Vlaho X., sin časna i bogata starovijećnika, bijaše nazad malo povratio se iz Italije. Otac bijaše ga otpravio neka bi u jednomu od tamošnjih još nepokvarenijih zavoda, a pod upravom iskusnijih i njemu poznatijih naučitelja, razvio pamet postojnijem naucima, uzgojio srce plemenitijem osjećajima: riječju, neka bi se načinio pravijem čovjekom.

Uz mudroslovne i književne nauke hotio je dobri starac da mu se sin vrsno uvježba u muzici, er — velio je protivnicima ovoga vježbanja — »muzika je iz raja sašla; nebo i zelja svojijem ustrojem u skladnoglasju navještuju nam Stvoritelja; sam čovjek, kad su u njemu sva čustva uređena, nije li onda on neki skladnoglasni stroj protivnijih začetaka nebeskih i zemaljskih? Srce dakle, koje iz djetinstva zaljubilo se u muziku, i njoj se duševno posvećuje, ne može da bude iskvareno, trebuj da bude plemenito, iskreno.« Zalazio je dobri starac, er on sam zaljubljen u muziku i sreem do tamo plemenit, mjerio je po svomu laktu; ali svako pravilo imade svoj izim, a taj izim ne bijaše mu daleko.

Svršivši Vlaho nauke, po očinu nalogu proputuje i posjeti glavne italijanske gradove u društvu učena i pouzdana obiteljskog prijatelja, neka bi, kako je starac velio, nauku priložio po štogod iskustva u velikomu svijetu.

Svak sada razložito pomisliće da Vlaho dušom i tijelom biće nastojao da odgovori tolikoj brižljivosti i ljubavi dobroga oca. Nu ne bi tako. Nakon povratka do skoro starac sjeti se da sin mu bijaše samo poskorupio nauke, i da sva njegova valjanost počinjaše i svršivaše na „pianofortu“; er ako je znao da probesjedi štogodi o mudroslovnijem i književnijem predmetima, bi li s njime ikoliko u dublje zasegao, omeo bi se kao pās u raži. Ali opeta kako otac, mislio je da pod njegovijem okom i uz tiha ponukovanja, dotkao bi na domu što bi osnovao u zavodima.

Prijevara za prijevarom. Vlaho spadao je na onu vrstu mladića, kojijem stajaše veće do uživanja nego do izučenja.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Sit i presit zavodskoga života, a uz putovanje po Italiji omrsivši se kao mace o sir, o kazališta, gizzdave plesove, raskošno probavljanje vremena, ne mišljaše opeta na domu cijediti se na knjigam.

Vide tužan otac da sin mu bijaše veće napredovao u gizzdanju nego u nauku, i sa žalosti pazio je bataljene knjige, pa i sami pianoforat. No našavši ga više puta da brška* talijanske pjesni, i to ljuvene, er poprimivši nauke na tome jeziku, materinskijem nije znao slova da zametne — promisli starac, jeda sreće da s tom māmom privede ga na ozbiljne zabave.

Zaište mu za to jednom neka bi mu pokazao te svoje besposlice. Zasrami se Vlaho i bijaše mu mučno pružiti ih oeu, er starac bijaše podoban pa i strog sudac i jezika i pjesništva. Al pokle nije mogao ino, pruži ih.

Protrči okom stari po spisima, pak polazući ih reče mu šaljivo :

— Jadan ti Petrarka, pri tvomu zamašnomu kukurikanju! Trebovaće da te šaljem u Rim nek te ovjenčaju lovor-krunom!... Ne, Vlaho moj, — primjeti pak ljupko — nijesu za nas Slovinacâ pojezije u tuđem jeziku. Istina je, tvoj nauk bio je na talijanskom jeziku, ali ti si sveder Dubrovčanin, majka te je zadojila slovinskijem mlijekom. Pobudi prirodne začetke, ako nećeš da budeš što mu drago. Prihvati se materinskoga tvoga jezika, goji ga i vidjećeš da ove iste tvoje besposlice biće drugovačije.

— Ma, ćaće moj, vĳknuo sam ovemu jeziku, a naši sada mi je grde nego turski, pak što ću?... Da hoću dva slova komu god zametnut, ne umijem drugačije nego talijanski.

— Hvala Bogu! nastojanje i dobra volja sve dopire. Eno ti u mojoj knjižnici malo manje neg svijeh dubrovačkijeh spisatelja. Za sad uzmi Gundulića ili Đorđića, pak štij po malo, razabrano, razmišljeno. Ja ću ti pripomoć, vodiću te u trakovima dok uzmožeš sam uputit se. Kad jednom budeš shvatio ukus našega jezika i spoznao mu ljepotu, omiljeće ti. Onda udri crnijem po bijelu, brškaj, ja sam sved kod tebe da ti pregledam, ponapravim. Ovako, Vlaho moj, pozabavi se neko vrijeme svaki dan; poslušaj me, nećeš se pokajati.

* Mrčiti, piskarati.

Dobro, ćaće, to ću te zaisto poslušat ; no te molim, puštaj me jošter koji dan nek se sasvijem odmorim, pak ću baš prionut da se izučim naški.

— Hajde! budi na ćemu si, odmori se, ako se zove odmor ono tvoje hrucanje po vas božiji dan. Põteži, er vrijeme izgubljeno u mladosti šteta je neisporavljiva.

VIII.

Da poznamo Orsata.

Ine ćudi, inijeh načela bijaše ovaj Vlastelićić. Ne da prijatelj mu Vlaho bijaše baš izopaćene ćudi i nepristojnijeh načela, nè: Vlaho bijaše, kako u Dubrovniku velimo, *frlesija*, pak nestavan i samovoljan, sposoban nauku ali malo brižljiv; najveća mu šteta pusta Italija. Orsat takoder jedinac u bogata i časna starovijećnika, mjesto da bi plandovao i tjerao svoju samovolju, bijaše se, po oćinu nalogu, podvrgao upravljanju domaćega gospodarstva, a uz to latio se posebnoga ućenja, osobito u književnoj struci, tako da latinski klasici bijahu mu pitomina, a domaća povijest i dubrovaćka književnost svagdanja i najdraža zabava.

Ova književna ljubav ugnijezdi se i zagoji u njemu još s prvijem naucima koje primi u dubrovaćkomu gimnaziju pod upravom nezaboravnijeh Otaca Pobožnijeh Ućionica O. Frana i O. Urbana Appendini, koji sa O. Vaskati-em i dominikancem O. Andelom Maslaćem onada u njemu slovijahu. Paćek, kako je sam Orsat velio, on bijaše do smrti i najveće haran O. Franu, ako ono što bijaše nastavio u Dubrovniku mogao je da savrši u Firenci; er jedino po njegovu nastojanju otac, koji prije ne htijaše kõ jedinca, otpusti ga za dvije godine na mudroslovne nauke u Italiju.

Po povratku paka Orsat zauzme se upravljanja domaćega imutka, razmjereno, uljudno, tako da ga (što je rijetko) sami kmeti blagoslivljahu, a kuća mu napredovaše. Plemenit, duševan, iskren, a uz to ućen, Orsat bijaše ures doma i domovine.

Prevalivši dvadeset i petu godinu, otac kao dozrela nukovaše ga nek bira drugaricu sebi prikladnu, koja bi odložila

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

majci na breničak kutnjega poslovanja, a nadarila je unučadi, onom slatkom zabavom staraca, za koju ne znaju neg jedino oni koji ljube svoj domaći krevet, i vide same sebe pomladivati u svojijem potomcima.

Orsat skladao se s očevom željom, no kad htijaše da se maši ozbiljnoga posla, pade mu pod oko naša Jele. Zaljubi se žestoko u onu krasoticu i bješe gotov da vrže mǎmu, nek bi kušao, kako ribari vele, hoće li ribica kljunuti. Ali razboritost i opasnost uzdrža ga i povrne. Vidje dalečinu među svojijem brakom i Đenevrijom; zna da pod kutnje sljeme taka druga-rica ne prima se, pa i kad bi je silom htio da zaruči, trebalo bi mu dijeliti se od roditeljâ, te i ako ne bi im skratio života, a ono bi im ga ogorčio do smrti. Uzbunio bi paka sve Vlasteostvo protiva sebi, er u njemu živa još prlijaše spomen prošle Republike sa strogijem načelom: ne miješati se s brakom koji svomu ne odgovaraše.

Govorio je Orsat sam sobom: doći će vrijeme da spomen republike gasnuće, i stara načela zabaciće se; a kako se stvari razvijaju, vidjeće se može bit i skoro da koji god moj sudrug preskočiće granicu, te u nižemu braku, pa i u posve nisku, biraće sebi zaručnicu tražeći sebi ugoditi svojoj volji, a ne svomu rodu: ali ja neću prvi, niti bih mogao bez strašne tr-lambuke. Još nije uzrelo doba. Da pričekam dok uzazrije? dok roditelji . . . ne izusti dalje: smuti se, zaerljeni se, zasrami se samoga sebe, da je mogao promisliti na ono što nije smio izu-stiti. Otrese se i stavno odluči ohajat se začete ljubavi; i da bi lašnje ispunio odluku, odmah prične razglôdati kako bi mogao sa zadovoljnosti svoga srea da zadovolji i zahtjevu svoga plemstva.

Odlučan i stavan čovjek svoje namjere vrši, ali nije cijeni-ti da je to bez velike borbe. Trudno je predobiti neka čuvstva, neka unutrajna nagnuća: bori se, rve ih, stupa naprijed; nu kad misli da je stao na svoj put, dogodi mu se često kako čovjeku zabludjelu sred jednoga zamiješanoga zahodnika, koji nakon mnogoga vijuganja simo i tamo po tisuću razmetnutijeh tračaka, kad cijeni da je stao na pravac koji bi ga van izveo, nađe se opeta na mjestu od kuda se bješe uputio.

Tako se dogodi i Orsatu. On se bijaše vrenuo, ali ne baš tako na vrijeme da bez muke izbrisa onaj prvi upečatak. Hoće,

er se je nastavio; ali onaj koji ga bude puštao da se udari vrh prvoga, neće ga lako pomrsiti da iščezne sasvijem. I tako bi. On nađe zaručnicu sebi prikladnu, krasnu, bogatu, postojno odgojenu u duhu starijih dubrovačkihijeh vladika; dvorio ju je i ljubio, i do malo imao ju je privesti u svoj dom, ali, ne pomanj kavajući zadatoj vjeri, pomislio bi kad kad na Jelu, ne sa žalbom da se je nje odrekao, nego s nekom zadovoljnošću da je znao sebe predobiti a da ne uzrokuje onoj nevinoj naj manje štete u časti i u budućoj sreći. Paček, utišavši se oni prvi zanosni ushiti, ostade mu neko čuvstvo tiho neistomačljivo, koje nije prijateljstvo, er nikada ne saopći ni za čas s Jelom; nije privrženost, jer od te tražio se svom silom da se ocijepi, nego bijaše nešto srednje, kao sućut neka, radi česa milo mu bješe čuti da se o njoj dobar glas pronosi, a protivno mu mrsko; želio joj je dobru sreću, a prigodom bio bi je i zaštitio od kakva neprilična napadanja. Sve ovo paka hranjaše on tajno u sebi: ni crna zemlja nije za to znala; sama Jele nije se nikada sjetila te sućuti Orsatove: značaj pravoga poštenjaka.

Evo razloga za što Orsat onako šaljivo — ustegnuto vrže ono malo riječi o Jeli, kad plahi Vlaho zabavi se u nju kako dijete u inkunu. Sudio je po sebi o upečatku nježnoga i divnoga lica, i poznajući samovoljnost i nepouzdanost Vlahovu ončas predvide posljedice koje bi se mogle izleći sa štetom njegovom i Jelinom.

Pred uru po podne ova dva prijatelja da pohite doma na objed, pozdrave se i razdijele sa posve protivnijem mislima: Orsat, kako bi odvratio Vlaha od Jele, er neka tajna žas, neko čudnovato predomišljanje, koje ne slutijaše na dobro, bijaše ga zauzelo; Vlaho, kako bi se približio Jeli i s njome zaopćio. Kroz dva puta išli su k istomu cilju.

IX.

— Hm! pa toliko mistera da se utopi jedna škatula!* — izusti s posmijehom Pero Đoka, kô da sam sobom govori, zaprijevši jednijem veslom naprijed, a s drugijem zavezavši na se da obrne ladiu pūt Kolorine.

* Kutija.

Na što Marijana: — Mistera, moj Pero, mistera!... ti ne znaš, što hoće rijeti dvije same ženske u kući!

— Ha, ha, ha! Ne znam? Ne znam per pratica, ma znam per grammatica!*

Na ovu izreku nasmije se Marijana, pak zaspe na pilarsku omahivajući rukama:

— Molim te, dragi, ne stucaj! Sa svom tvojom pratikom i gramatikom ti si jošter moja lijepa djetetina. Vozi, vozi da prije dodemo doma.

Bijahu da uljezu u zaton od Kolorine, kad čuše malo dalje od sebe po krmu sa strane protivne Lovrijencu, kako da je kamen u more plesnuo. Pero se ustavi na veslima, a Marijana udušeno zavapi: Jadna ti sam, što je ono?! — i prigne se put Pera. On odvrati sa „pss“... i zapre očima u vis pūt Vješala. Nakon malo opeta drugi kamen plesne malo bliže uz prvi. Tad Pero zaveze hitno u mrklu sjenu pod samu hrid Lovrijenčevu, tu se ustavi, i opeta zaziri u vis. Učini mu se napokon prama zraku, kô da ima na vrh Vješalâ sjena čeljadeta. Svu silu svoga oštrog vida sakupljena tisne iz zjenica put zamjerena cilja, namrgodi čelo, stisne zube, ustegne dihaj, gleda — zaludu! Na noći pred umorenijem okom ona sjena nestavna je kô maglica, časom se rasteže, časom sazdava, vara ga da ne zna je li istinita, ili mu se prizrijeva. Nu što se ne dade oku, dosegne uho. Trećom krati plesne kamen u more, a za kamenom dopre mu do uši nešto kao ljudski glas, ali riječi ne razabere.

U nekijem prigodama čudnovata je osjetljivost našijeh lera; mogla bi se prilikovat nekomu prirodnomu im nagonu, po komu očute i poznaju jali ortaka, jali svog dušmanina ondje gdje jedva okom doseći mogu, bilo danom bilo noću. Naš je Pero sjenu istom nadazrijevao, zvuk glasa istom načuo: dosta mu je. Ne ispadajući iz sjene u koju bješe uljegao, zaveze ne već u Kolorinu nego vanka da opkoli Lovrijenčevu hrid. Marijana na pô glasa i malom dušom, spuznuta u dno krme, upita ga:

— Ko je ovo za Boga?

* Izreka obična kod nas, upotrebljena poput poslovice kad hoće kogod reći, da ako što ne zna po iskustvu, da zna po nauku, po knjizi. (Op. pisca).

Pero pripirući veslima odjavi:

-- On.

— Ko?

— Marko!

Čujući ovo ime Marijana streptje, problijedi, pak žalosno zavapi:

— Joh! moj Pero, propali smo noćas!

Pero nekijem načinom od lera, pusti veslo a izdigne glavu, govoreći: — Niente paura* kad je ovi na poslu (i pokaže sebe); samo te molim da mučiš, da te oni s Vješalâ ne čuje. — Slijedi za tijem sam sobom: Kako se je ona hudoba ondi sad stvorila? za što je došo?... Da je obazno za nas?... a ha! ovo ti je došo po kakav tabak**, er vidio sam danas jednu barku vrtjet se oko Danača. Ma nū vruga, čudim se kako ga nije obonjô*** dumanjski kućak!

U to Marijana opazi da se ne voze u Kolorinu nego na dvor, pak opeta progovori uzdrhtanijem glasom:

— Jadan Pero, kud me vodiš? Mi ne idemo doma. Što će sada ona jadnica sama u kući?

— Rekô sam ti da mučiš Jesi li dobro zatvorila kuću?

Marijana zaklima glavom da jest i pokaže ključe.

— Dunkve zitto,**** doć' ćeš doma, ma ne kroz Kolorinu. Daa... u Kolorinu? nije Pero lud.

Tako govoreći silovito je vozio, ladica strigla je more i kružila Lovrijenčevu hrid da ude u Pile, gdje joj bijaše obično pristanište.

Istom prevališe pô puta, kad na noćnoj tišini zatutnji lajanje golema pseta, te se razlijegalo zrakom iznad Vješalâ.

Rekao bih da je to isčekivao naš vozac, er ispusti jedno dugačko: aa... ha! pak priloži: Sad sam miran, a sad neka ti ga misli! Dok se raspataš***** s kućkom, mi smo doma.

Marijana čujući Pera gdje odiše i nešto govori, upita ga sa strahom:

* Ne boj se nimalo!

** Duhan.

*** Uprav: obvonjo, od ob—vonjati.

**** Dakle muči.

***** Nagodiš.

— Jesmo li došli?

— Sad ćemo. Evo nas pod Glavom od Lovrijenca.. Još due vogate e semo lesti,* odgovori po mrnarsku naš vrlo lero.

I tako bi. Zaveze hitro nekoliko puta, zamakne za Penatur, pak pusti vesla, skoči na noge, prihvati sidro, i kad vidi da je vrijeme, vrže ga u more po krmi, sustegne se na nj da ladica ne udari o kraj i veže čelo** za klupicu od krme. Prolazeći paka na sprednju stranu, iskoči na suho držeći u ruci drugo čelo; pomože Marijani da izade, sveže ladicu, i upute se preko žala.

Hodeći prigne se Pero i napipa četiri pet žalâ oblijev i velikijeh koliko srednja jabuka i stavi ih u špage: — Ko zna, govorio je sam sobom, da mi ne budu služiti do koje! Ko nosi ne prosi! — Marijana u misli kako bi prije doprla do kuće, pritjecaše ne pazeći na njega.

U malo časa nadu se pred vratima od vrta. Marijana nazove Peru laku noć, uljeze, pak brzo zatvori vrata i dobro zapre. Pero već čuje da je ona i kutnja vrata zatvorila, obrne put svoje kuće, koja mu bijaše s druge strane puta prama vrtu Marijane.

Stan Perov bio je na podanku hridi Lovrijenčeve, kako vas onaj red kuća od Tabakarije do Kolorine. Ulazeći s puta u avliju, s desna kuća je čebedžije Ivana Koprivice, s lijeve druge dvije: prva, poznate nam susjede Sante, a uza nju Anđele Perove, to jest majke našega lera. Od ove kuće paka, sa strane Kolorine, povrh osječene hridi protezao se je debeli zid do kraja kuće Koprivičine i zatvarao avliju s ote strane. Iz ove avlije i preko ovoga zida Marijana zovnula je našega lera, kad je ribao na Puhalu.

Uljeze Pero u avliju, zapre dobro za sobom vrata, al ne ide da spava, nego se prisloni na zid vrh Kolorine i uze da gleda i osluhiva sa strane od Danača. More koje žamori pod zidom ometa mu sluh te ne može da razabere imalo kakav bahat niz Kolorinu. Napinje se, osluhiva, dok na svrhu čuje kô da se je pokoturao kamičak blizu prvijeh kućarica. Stuli se

* Još dva put veslom, pa smo gotovi.

** Tako se zove konop od broda.

za zid i zapre očima, te do časa ugleda na plitkomu i pločnomu krovu kućarice da se popelo čeljade, koje dođe do kraj krova sa strane od mora, gdje se ustavi — rekao bi da se zagledalo u dubini mrkle prodoli. Što da vidi dalje? Ništa. Valja da je tako; er nakon malo nestane čeljadeta. Pero hiti se rukom u špag i izvadi jedan od onijeh žala što bješe nakučio, te čeka da ono čeljade izduši na Kolorinu ma zaludu — nema ga.

— Vjere mi, sašô je na more. Oh, kako se nastavio noćaske, oca mu ljubim! Zaludu ti muka! govoraše sam sobom Pero, premećući žalom iz ruke u ruku. Pa, kô da je nešto namislilo: Čekaj, pobre, sad ćeš nešto vidjet!

To rekavši izmakne se do sred avlije, učini mah, te izvrže žalom koliko je bolje mogao preko kućaricâ pût Danača. Žal odzuei, te nakon malo čuo se je da je udario negdje daleko i odbio se dva tri krat o stijene.

Baš sam dobro! slijedi sam sobom; ovako eijenit će da ga kogod s Danača puči, sad će na se.

Istom vrženi žal prestade se odbijati a nečiji glas u dolini zarezî, pak prospješnijem bahatom ispod kućarice proklicia čeljade na Kolorinu. Obazre se naokolo, osluhnu čuje li se kogod, pak ovaj nam nepoznati progovori da ga se razumije:

— Kamen od onamo?! — i pokaže pût Danača. Ko bi mogao biti? Hem!... vragu te davam ko gôd si, bolja ti je da miruješ!... Da ne bude onega?...

Stupi dva koraka pak se ustavi, navede ruku na čelo i zagleda se pût Perove avlije. Omahne glavom, pak naprijed do pred avlinska vrata. Došavši upre rukom u njih da pokuša mogu li se otvorit, pak:

— Nije on, reče, er kad nije vraga doma, vrata nijesu zaprta!

Na što Pero iznutra krene se prstom u čelo i zaklima, kô da veli: dobro mi je to znat!

Nepoznani otiđe na vrata od vrta Marijanina te i njih pokuša kako su zaprte, pak slijedi do zida što dijeli njezin vrt od susjednoga, gdje se ustavi. Pero brže bolje izuje crevlje, pak kô mačka uz ljut, na koju mu se kuća lastavicom naslanjala, pripenje se na krov, i tako četveronožice krijući se po-

vršnjicam dovuče se do kraj krova kuće susjede Sante, prostre se potrbušice i stade paziti na već sebi poznatu osobu. Dopre baš kada onaj vukodlak, kako ga on zvaše, bješe se prevjesio do pola preko zida od vrta i motrijaše kuću Marijaninu. Pero metne ruku u špag i pògladi jedan žal, ali brzo izvadi je, prekrsti se, i slijedi okom svoga vukodlaka, koji se spuže sa zida na put, dohvati nešto kao vrećicu, stavi na rame i odaleči se put Tabakarije da izađe iz Pilâ.

Čim odmače, Pero namisli svoju. Brže bolje nasadi se na zid vrh avlinskijeh vrata, pak sudeći po bahatu koliko bi bio odmakao, vrže se žalom u zrak preko njega. Žal lùpi desetak koraka pred onu još nam nepoznatu osobu, a naš lero putem kojijem je i došao umakne u kuću i otide da spava.

(*Nastaviće se*).

Errata-corrige. Str. 516, red. 8 na mjesto: „jedna lijepa jašprina“ ima stati: „jedna lijepa grana jašprina“, a u pripadnoj opasei neka bude *jašprin* a ne *jašprina*.

Lubanja.

P. 16.

Krezuba, žuta, pljesnava se kesi
 Sa prašna stola trula učenjaka,
 Što bješe? Luča mudrosti, što resi
 Ljudstvo i grije žarom svojih zraka?

Pandore lonac, gdje u gadnoj smjesi
 Vrijahu strasti podla sebičnjaka?
 Ne poznaju se krieposti, ni griesi,
 Jer ista u smrti lubanja je svaka...

Što gledaš praznim mrkim očnicama,
 Dubokim, ko otajstvo smrti strašne?
 Čalarnost zar sred ništavila jama?

Zabezeknuta od vigjenja plašne
 Neizmjernosti, kroz privigja koru
 Zar motriš Vječnost u Beskraja moru?

ХАЦИ-ИБРАХИМОВ САН.

Свет. Ђоровић.

— Чујеш ти... немој ти мени тако... јер ја сам твој домаћин, — љутито је зборио стари хаџи-Ибрахим својој Шерифи-хануми, која је сједила на широкој шилти, и, пребацивши ногу преко ноге и запаливши на чибук, мрко га гледала. — Немој ти ту мени говорити и срдити ме... Јер ако се ја плахо наљутим, биће кијамета...

— Ако дође до кијамета, нисам ни ја голорука и имам чибук у шакама, — пркосно одговора ханума, плазећи му језик и измахујући дугачким, тешким трешњевим чибуком изнад главе. — Окушаћемо ко је јачи.

— Ама ти дигнут' руку на ме?... Ти?... — готово зачича хаџи-Ибрахим а глас му шкрипи као неподмазана кола. — ти би се усудила?...

— И очи би ти ископала!...

— Зар очи ископат с тога, што сам ти јуче закл'о кокош?...

— Закл'о си је мени за инад... Ја те молила да не кољеш, а ти за инад закл'о...

— И јесам... И јесам! — поносито избаци хаџи-Ибрахим, свјестан своје моћи и снаге. — И кућу ћу запалит теби за инад... Моја је била кокош, ја сам је и закл'о... Моја је кућа, ја ћу је и запалит...

— Не смиш!

— Сним, само ако се наљутим...

— Не смиш се ти ни наљутити!

Хаџи-Ибрахим плану.

— Зар ја не сним? — викну помамно и из све снаге удари се у прси. — Ти да ми забраниш да се не наљутим?

... Што се ја не ћу љутит', што? ... Ја сам себи господар, па ако хоћу, могу се и обисити ... Ко ће мени то забранит' ? ... Ко? ...

— Па обиси се, ако хоћеш, — сурово дочека ханума.

— И не ћу ... За инад не ћу ... Ја знам да би ти то било драго ... Знам, да би тад била рахат ...

Шерифа-ханума обди густ дим и поче га разгонити руком.

— Ти си махнит чојек, — рече.

— Ја махнит? ... Ја ... — узвикну хаџи-Ибрахим и нехотице се попипа по глави, да се увјери, није ли му се што пореметило. — Мени то велиш?

— Теби велим, — окреса ханума жешће. — Наредићу, да те вежу ...

— А ко си ми ти, да можеш наредити? ...

— Ја сам ја!

— Јок! ... Ти си само инаџија! ... Тебе треба везати! ...

Шерифа-ханума скочи и измахну чибуком.

— Окушај! — викну, раскорачивши се изазивачки на сред собе. — Вежи ме ти!

— Хоћу!

— Приступи!

У хаџи-Ибрахиму преврије срџба и он се озбиљно наљути. Као раздражен бик скочи на ноге, нарогуши се и баш хтједе јуришити да ухвати бјесомучну хануму и да је веже, кад се она изврну и још бјешње навали на њега. Поче га тући чибуком, поче тући немилосно, снажно, гдје стигне. Залуд се, сиромах, хтио обранити, залуд је рукама заклањао главу и окретао се као вретено, она је све жешће и све неуморније ударала. Час удари по леђима, час по рамену, час по рукама. Окрене се с приједа, она дочека ударцима, окрене се леђима, она још снажнија ... Нај пошље, јадник, видећи зар да ће луда изгубити главу, скупи сву своју снагу, брисну, цикну, па хтједе потрчати вратима и побјећи ... У том се часу и пробуди ...

Хаџи-Ибрахим ознојен, задухан као да је у какву послу био, збаци јорган са себе и поплашено поче разгледати по соби. Све мирно. Дебели, гојазни мачак мирно је куњао поред његова душека, а мало подаље сједила је Шерифа-ханума,

суха, испијена, слабачка жена и, готово саставивши браду и кољена, лијепо шила некакву кошуљу. Хаџи-Ибрахим протра очи, придиже се и сједе на душеку, њушкајући око себе по ваздуху, као да би да се увјери: не мирише ли још соба духанским димом?... Погледа и испод душека, да види: има ли ту сакривен какав чибук?... Узалудно!... Ни шилте, ни чибука, ни пепела духанског чак!... Соба готово пуста и празна, онака иста, каква је и синоћ била, кад је хтио заспати... Хаџија прокомеша раменима и мрким погледом премјери хануму.

— Па ти да руку дигнеш на ме? — запита оштрије, уређујући разбарушену браду и тарућу зној са чела. — Ти пакоснице?...

Шерифа-ханума спусти кошуљу поред себе, и справи се мало и зачуђено га погледа.

— О чему говориш? — запита танким, пискутљивим гласом, који се једва чуо и сличило удаљеном маукању мачијем. — Какву руку?...

— Хе, сад се чиниш к'о да ништа не знаш, — осорно се окоси хаџија и искеси крљаве зубе према њој, — а мало прије пустила језик к'о змија и устала да дигнеш руку на ме...

Шерифа-ханума одмах се досјети јаду. Дешавало се и прије толико пута, да је хаџи-Ибрахим снијевао како се свађа с њом и, пробудивши се, увијек покушавао, да на јави настави свађу. Иза таког сна, по три дана не би јој проговорио ријечи. Гунђао је увијек, окретао јој леђа и дурио се као југунасто дериште... Тек кашње, кад би мало заборавио на сан, постао би нешто мекши и почео је по штошта запиткивати... Зато му сада није хтјела ни одговорити ништа, јер је добро знала да би га сваки одговор још више распалио и ражљутио, а она ништа није толико желила, колико мира у кући... Али овог пута хаџи-Ибрахима је љутила и шутња њезина. Кад је видио да мирује и да му не одговара, љутито устаде и гурну је снажно, бијесно, да се превалила наузмачке и умало није главом о зид ударила...

— Што не говориш?... Што не говориш?... — викао је, пјенушећи од бијеса и дрмусајући њоме. — Што шутиш?... Шта ти је?... Крива си, а?...

— Ама у чеме сам крива, болан? — запита она готово кроз плач, отимајући се. — Шта сам ти учинила?...

— Ударила си ме чибуком?

— А оклен у мене чибук?...

— Не знам ја, ама си ти ударила... И сад ме боле леђа...

Шерифа-ханума као да се мало ослободи, па га одгурну.

— Ама, болан, зар ни сад не можеш да зађеш себи и не видиш, да је то све у сну било! — викну. — Ти ружно сниваш, па се светиш на жени!...

— Свѣдно... Не смиш ти ни у сну на ме руку дигнут', — окоси се хаџи-Ибрахим, спремајући се да је опет напане. — Не смиш!...

— Ко ти је крив, што ти ружно мислиш, па ружно и снивац, — прошапта ханума.

Хаџи-Ибрахим одмакну се од ње, узе хаљине и поче се облачити.

— Ти, ти си ми крива свеме, — рече. — Не можеш друкчије, вега ми дођеш у сну да се инадиш... Ама просто ти и инад, вега сад хоћеш и да се бијеш... Ти, па да мене бијеш, ти!...

Шерифа-ханума не одговори. Опет прихвати за кошуљу и поче шити, док је он грозничаво сапучао тозлуке непрестано режећи, гледао је испод ока. Пошто се обукао, опет устаде и окрену јој се.

— Доста сам трпио твој зулум, — рече промукло, — ама одсад више не ћу... Ја ћу теби казат' чија је ово кућа и ко је домаћин у њој... Чујеш!... Видићемо ко је домаћин!...

— Домаћин си ти, — тихо одговори она, прегризајући конац. Ја ти не велим да ниси...

— Јок!... Ти си сад домаћин, — пресијече он оштро, шкргућући зубима, — ама ћу одсада ја бити!... Јуче си ми бранила да закољем једну кокош, јер је носила јаја... Данас ћу поклати све...

— Грехота је, болан, — готово молећи упаде ханума. — Немој...

— Закољи и теле, само ми остави краву, — благо дочека ханума, старајући се да га колико толико умири. — Њу барем остави да има млика...

Хаџи-Ибрахим се пакосно насмија.

— Њу ћу одма продат' — рече. — Чим изиђем у чаршију, продаћу је... И одма ћу отић' у кадије... Трпио сам и трпио читав инад дослен, ама откако си узела да ме чибукаш, не ћу те више... Казаћу кадији све и искаћу, да те пустим... Вечерас ћеш бити пушћеница...

Шерифа-ханума поблиједи и сва задрхта. У очима јој се заблисташе сузе.

— Зар под старос' да ме пустиш, крвниче, кад си ми живот исцидио и сву снагу изломио? — запита, а брада јој играше и зуби почеше цвекотати као у грозници. — Зар сад кадији?... Под старос'?... Сад?...

— Хоћу, сад хоћу, — одговори он отежући и са необичном насладом дражећи је. — Сад иђем да те пустим...

— Па хајде! цикну она пркосно и исправи се. — Хајде! ... Имам ја, шућур Алаху, свог рода, па могу живит' и без тебе... Хајде кадији, хајде!...

— Е не ћу... Кад ми ти говориш, за инад не ћу, — дочека он и застаде. — Ево не ћу, па цркни!

— Немој... Како ти драго...

— Баш хоћу! — опет ће хаџија још упорније. — Знам ја, да би ти драго било да не пођем, ама хоћу... Што гођ ти рекнеш, ја не ћу онако... Не ћу, бола, па ето ти!...

Па затвори врата и изађе на чаршију. Онако љутит и намргођен нити се освртао куда, нити се јављао коме. Ишао је оборене главе, са рукама у џеповима, кешкајући ногом сваки камен који му се задесио на путу и непрестано гунђајући нешто. Поједини познаници, који су га опазили, смијешећи се гледали су за њим и, намигнујући један на другога, гласно довикивали: „опет се хоџо поинадио у сну с хаџилицом, па му читав свит крив“... И хаџи-Ибрахим лијепо је могао чути довикивања, али се није хтио ни окренути. Није хтио ни опсовати ништа, по обичају... Ишао је право кадији, ишао онако натмурен и погурен, и тек кад му је стигао пред кућу, подиже мало главу и закуца алком на вратима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Кадија, стар, мало погрбљен човјек, са дугом, сиједом брадом, која му се спуштала до испод појаса, са големим сличним брковима, обрвама, испод којих су жмиркале мале, ситне, лукаве очи, и длакавим носом, не мало се зачуди, кад му хаџи-Ибрахим ступи у авлију и, дубоко се поклонивши, учини *шеменах*.

— Шта је то тебе мени дотирало? — отегнуто запита сједајући на малу, расклиману трonoжницу, која се једва видјела из траве, и дајући знак хаџији да и он сједне. — Што си ми то донио?...

Хаџи-Ибрахим поче некако постиђено комешати раменима и чупкати браду, отежући вратом, као да му је залогај у грлу запео.

— Ама мука ме дотирала, — рече више шапћући и гледајући негдје изнад себе, у стреху кућну. — Стид ме и казати...

— Ех?...

— Јес' ... Стид ме, дина ми... Ама ако нас нико не слуша, ја ћу ти све испричати.

Кадија погледа око себе, па махну главом.

— Говори слободно... Нема никога! — рече.

Хаџи-Ибрахим спусти се на траву и, изувши постуле, прекрсти ноге, па се ухвати за голе палце и поче се климостати.

— Ја се јопет поинадио са стопаницом, — рече.

— Зар?

— Јесам... Инадио сам се често пута, ама никад није овако загустило, нит' сам прије долазио теби да се тужим...

Кадија се осмјехну.

— А како се и поинадисте, јараби? — лукаво запита. — Ко вас завади?...

— Опет ми дошла на сан, — отегну хаџи-Ибрахим климатајући се још више и једнако кријући поглед од кадије. — Ама овог пута није к'о прије; па да само говори, вега је окренула и с дебљега краја...

Кадија намигну на жену, која је, прикривена, иза једног каната повиривала и као зачуди се.

— А како? — запита.

— Измлатила ме чибуком, — брзо дочека хаџи-Ибрахим уздишући. — Ја мним сва су ми леђа модра, јер ме и сад сврбе...

— И баш те добро измлатила?...

— Крвнички... Да сам јој оца убио, не би била гора...

— И све у сну?

— Све... На јави не сми о том ни помислит'... У сну ми се свети...

Кадија стиште зубе да се грохотом не засмије, а браду подухвати руком и поклопи њоме и очи и уста.

— Па шта ћеш сад? — запита, пошто се мало прибрао и савладао. — Хоћеш ли да је зовнем и заповидим, да ти други пут не сми на сан изаћи?...

— Јок, — одврати хаџија и заврти главом. — Не ћу ја тако.

— Па шта ћеш?

— Хоћу да је пустим. Нек пушћеница буде, нек више са мном не живи.

Кадија зину.

— Охо! Зар то?

— То ти јој је!

— И баш нећеш друкчије?

— Нећу.

— Није ти је ни жао?... Живио си с њом пуно...

— Жао ми јес'... онако... ама јој не дам власти, — окреса хаџи-Ибрахим, па и према кадији искези крњаве зубе. — Ни у сну не дам!... Ако је меракли за инадом, нек уђе другом на сан, а мени јок!...

Кадија се замисли.

— И ти мислиш да ти је хотимично долазила на сан и да би све онако и на јави радила к'о у сну?... припита.

— Ја не мислим ништа, брзо дочека хаџи-Ибрахим, бојећи се, да га кадија како не *надиграва* и не вара. — Ја знам, ко ми је душманин, душманин је у сну и на јави. Да је и теби, ефендија, неко привалио двајестак чибука по леђима и по глави, ко зна шта би и ти радио...

Кадија се плесну руком по кољену.

— Е, имаш право к'о што нико нема! — узвикну, а свака му се длака на лицу смије. — И ја мислим, што се у сну деси, да тако може бит' и на јави... Ето и јутрос ми се десило нешто и снιο сам сан... злата ваља!..

— Благо теби! тужно уздахну хаџи-Ибрахим и преврну очима. — Од липа сна, ништа боље!..

— Снивам ја како сидим баш овди на авлији и како си ми ти дош'о, — настави кадија ватреније, а једнако се окреће на жену и једнако кришом намигује, — Дош'о, па ми се тужиш на хануму и велиш како је зла и како не можеш више живит' с њоме... „Хиљаду дуката, ефендија, даћу ти, само ме растави с њом и остави је нек' буде пушћеница!...“ Тако си ми каз'о!... И ето, бива, све се десило ко што сам снιο... Још само да донесеш дуката, па ћемо све уредити...

Хаџија исколачи очи.

— Какве дукате? — блесасто запита.

— Што си обећ'о...

— Кад?

— У сну... Мени си обећ'о...

Хаџија пусти палце и рукама се одуприје о кољена.

— Ама како ћу ја обећат' дукате, кад немам? — узвикну. — Оклен ми толики дукати?

— А како те могла хаџиница чибукати, кад нема чибука?

Хаџија обори главу. Збуни се.

— Мене и сад сврби, — рече.

— А мени се и сад мни, да чујем звуку дуката, — дочека кадија веселије, а очи му дошле још ситније, па се готово и не виде испод обрва. — Него дедер ти, синко, донеси паре, па да ја свршим, — додаде тише, пажљиво га гледајући.

— Ја немам пара, — тужно прошапта хаџија.

— Зар ћеш лагати?...

Хаџија не одговори.

— Дукате, дукате на сриједу! — као разљути се кадија и поче га дрмусати. — Што се мени обећа, то мора бити!... Не ћу лажи... Не ћу лажи, чујеш ли!...

Хаџија се згури, као да очекиваше ударац... Затим лагано подиже главу и, испод ока, некако и постићено и молећиво погледа кадију.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Ефендија, ја би те нешто замолио, — рече.

Кадија застаде.

— Шта је? ... Опет лаж? ...

— Нек остану чибуци на мојим леђима... Нек остане и она у кући... Ама не ишти дуката... Немам... — промуца хаџија, гурећи се још више.

— Јок! — грмну кадија хватајући га за браду и дижући му главу на више... Ти ћеш хануму сам отирати, а мени нећеш дати пара...

— Нећу, дина ми! — дочека хаџија живо, а дошло му да зајауче од бола, јер је кадија некако немилосно теглио за браду. — Нећу је отирати... Нек је носи ђаво... Само ме пусти с миром и не ишти дуката...

Кадија га пусти, поглади се по бради и мрко га погледа.

— Добро, — рече одсјечно, заповједнички. — Хајде, па да видим шта ћеш радити!...

Хаџи-Ибрахим, стењући, стрпа ноге у постуле, устаде и лагано, покуљено, као водом поливен, пође преко авлије. Изгледао је смрвљен, утучен, сатрвен. Тек кад се дочепео чаршије и одмакао мало, исправи се и окрену се кадијиној кући.

— Е, за инад нећу с њом за десет дана проговорити, — рече. — За инад, нећу!...

Slovenska imena i prezimena Korčulana do konca srednjega vijeka.

Piše F. Radić. Bol na Braču.

Kad je cijelo stanovništvo jednog otoka imalo narodna imena i prezimena bez mal ne ikakva neslovenskog navrtka, može se pravom reći, da je to stanovništvo bilo čisto slovenske krvi. To se može tvrditi za otok Korčulu za doba srednjeg vijeka sve do pri njegovu koncu. Ovu tvrdnju mi ćemo poduprijeti nepobitnim arhivalnim dokazima. Ali u tu svrhu treba da iznesemo u kratko neke podatke ob ovom otoku.

Korčula je naj južniji od tri naj veća dalmatinska otoka, a druga su dva Brač i Hvar. Proteže se uz 43. paralelku. Uski se konô nalazi između istočnog dijela sjeverne obale korčulanske i južne obale zapadnog dijela Stonskog Rata, koji se pruža između Korčule i Hvara, a zagrađuje Korčuli oblast neretvanskog ušća, gdje je prije bila državina Neretvanska i Zahumska. Na otoku ima više selâ a naj veća su dva: Blato i Velaluka na zapadnoj strani otoka. Na pomenutom konalu nalazi se grad Korčula, utvrđen zidinama, od kojih je dobar dio porušen.

U starije doba srednjeg vijeka Korčula bješe dio Neretvanske oblasti, a do u drugu polovinu XIII. vijeka pripadala je Zahumskim knezovima. Poslije je otok pao pod feudalno gospodstvo mletačke obitelji *Zorzi*, dok nije s ostalom Dalmacijom ostao pod gospodstvom Ljudevita I. kralja ugarskoga i hrvatskoga. Otok je za kratko vrijeme za Sigismunda, nasljednika Ljudevitova, bio pod dubrovačkom republikom, kao što su bili i Hvar i Brač, njemu na sjeveru. Ali napokon Korčulani prijedose u gospodstvo mletačko 1420. god., pod kojim ostadoše sve do pada mletačke republike.

U gradu Korčuli sačuvao se dosta velik arkiv, koji je imao mnogo spisâ razne vrste, kao što su notarijatski kvaderni, t. j. većinom pogodbe, upravni spisi i sudbeni akti. Naj stariji su notarijatski kvaderni. Oni potječu iz doba prije 1358. godine, to jest prije Zadarskog mira, kad su Mlečići prepustili Dalmaciju ugarskomu kralju Ljudevitu I. Prve bilješke u kvadernima započinju 1338. godine, kad je obitelj Zorzi držala još u leno otoke Korčulu i Mljet, te jedan njen član bio još sved knezom korčulanskim i mljetskim a nazivao se *Comes Corzulle et Mellite*. To je gospodstvo trajalo od 1272. godine. Ali dok je ova obitelj došla do tog gospodstva, morala je voditi krvavu borbu oko grada Korčule i na otoku. Tu su borbu započeli Zorzi prvi put 1254. godine, namjerom da otmu Zahumskim knezovima i Korčulu i Mljet. Rat su vodili Zorzići, može se reći pod svoj račun i svojim sredstvima, jer su bili veoma moćni, ali pod zaštitom mletačke republike, koja ih je i pomagala, ali slabo. Tako dajbudi pišu domaći korčulanski hroničari, n. pr. Paulini i Dimitri. Što se tiče Mljeta, treba napomenuti, da su ga Dubrovčani svojili, jer, kad su slali 1358. godine svoje poslanike u Zadar kralju Ljudevitu, naložiše im između ostalog ovo:

„Raspravljajući o glavi da pridržimo našu imovinu, treba da tražite Lastovo i Mljet; a ako ne uzmožete to izmoliti, tražite Lastovo iz milosti za općinu Dubrovačku i Mljet iz milosti s razloga crkve (?) sa starijem običajima; a to neka Vam bude slobodno.“

„(A pre(s)o dello chapitollo de conseruar lo nostro posedio debia domandar Lagosta et la Mileda, et se hotenir non porè, domande Lagosta de graçia per lo chomun de Ragusi et la Mileda de graçia per la ragon della glegia (?) colle vgançe antige e questo sia in lor albitrio.)“

To se vidi u komisiji, koju je objelodanio „Srđ“ u svom ovogodišnjemu IX. broju.

Bilješke u notarijatskim kvadernima počinju 1338. godine, kako se reklo, za gospodstva Zorzića, a završuju 1423. godine, kad je već bilo započelo od tri godine gospodstvo mletačke republike. Ostali spisi, upravni i sudbeni, pripadaju o-

vom gospodstvu od 1420. do pada republike, i njih je mnoštvo.

Svi ovi spisi čuvali su se XIX. vijeka u zapaštenoj crkvi svete Barbare blizu „Lože“ u gradu Korčuli. U crkvi krov bješe pokvaren, te je voda prodirala kroza nj i kapila na spise i uprav na notarijatske kvaderne. Stoga su oni većinom izagnjeli i to naj stariji, jer nijesu bili uvezani, a oni, što su se sačuvali, bili su uvezani. Iza toga svi su ti spisi nazad 15 ili 20 godinâ odneseni u Zadar i položeni u é. k. središnji pokrajinski arkiv u namjesništvu. Da ovi spisi, iz kojih sam erpio, nijesu stranom izagnjeli, broj imenâ bio bi potpuniji; ali uprav stoga što su se sačuvali oni manje stari, dokaz je tvrdi za moju svrhu. Ovih kasnijih spisa ukupno ima toliko mnoštvo, da u zadarskom arhivu zapremaju potpuno posebnu dvoranu.

Drugih imena i prezimena okrom onih, koje sam ja zabilježio, nema. Stoga su ona dokaz čisto slovenske krvi korčulanskih stanovnika u naj starije doba, pa za vlade zahumskih knezova, zatim za feudalnog gospodstva mletačke obitelji Zorzića i poslije, jer su ta imena i prezimena mal ne sva čisto slovenska. Ovi podaci dakle isključuju mal ne sasvim pomisao, da je onda bilo drugog neslovenskog elementa na Korčuli.

Kad je ovaj popis tako nepobitan dokaz slovenske krvi Korčulana, grjechota je da ostane zakopan. Stoga smo se riješili da ga objelodanimo.

Ova smo imena proučili kroz predlanjske školske praznike, a treba da napomenemo, da u njima ima i drugih vrlo dragocjenih podataka za kulturnu povjest Korčule i cijele Dalmacije, što ostavljamo na stranu, jer ne spada na našu tvrdnju.

Bilješke počinju, kako smo kazali, god. 1338, a protežu se do 1423. god. U to doba bilo je već nekoliko ustanovljenih plemenskih prezimena, ali ih je većina tek nastajala iz narodnih imena, kako se vidi iz slijedećeg azbučnog popisa. Pri kraju smo dodali popis kršćanskih imena, koja se nalaze u pregledanim bilježničkim svescima. Po njima se razumije, kako je naš narod tek tada počinjao primati za njega nova kršćanska imena, i kako se je tvrdo držao svojih imena pradjedovskih iz doba poganskoga života. Naj prije su kršćanska imena po-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

primili plemići i gospoda, a prost narod ih je tek kašnje i vrlo po polako stao primati. Za mletačkog vladanja, koje se je konačno uvrijezilo na Korčuli 1420. god., postupak otuđivanja se je, kako u svemu tako i u tomu, silno pospješio, pa je za XV. i XVI. vijeka bilo već skoro velikom većinom nestalo iz naroda tradicijonalnih imena. Do 1363. god. pisali su bilježnici dočetak *ić* sa *ig*, a od tada su počeli bili pisati sa *ich*.

Ustanovljena obiteljska imena, plemićka su u drugoj polovici XIV. vijeka bila na Korčuli slijedeća: Bogdanić, Bogošević, Budislavić, Dežislavić, Dobroslavić, Grupšić, Obradić, Jurjević, Kerjanić, Lopašić, Lučić, Marković, Maršić, Mikšić, Mikulić, Mišetić, Milićević, Milošević, Mirošević, Novaković, Odoević, Ostoić, Papić, Peruzović (današnji Arneri, tako prozvani u XV. vijeku po Arniru Peruzoviću), Prvoslavić, Prvošević, Petrović, Prodanić, Radoslavić, Šintić, Semković, Stojanić, Teverdević, Tomić, Tupšić, Vidošević, Zunjević (današnji Giunio), Ziljković (kašnje Zilio).

U ovom popisu prezimenâ, koja su po našem mnijenju očito postala od imenâ ovdje zabilježenih, ima ih za koje nijesmo našli ime, koje im odgovara, a ima imenâ, kojim ne odgovara nijedno zabilježeno prezime. Te se praznine pojavljuju možda stoga, što nijesu svi kvaderni sačuvani, a neki su i nečitljivi.

Mi ćemo stoga azbučno poredati ovaj popis ovako: I. Samo imena. II. Samo prezimena. III. Imena sa prezimenima, koja su od njih postala.

Toliko imenâ, koliko prezimena pisana su ovdje onako početnim slovom, malim ili velikim, kako se nalaze u izvoru, a pravopis je imena ondje nov, da se lakše razabiru.

I. *Imena bez prezimenâ*: **B.** beriš, bodoš, bogoslava, bogut, bosan, Božan, boleslav, Boleslava, botola, brajkša, brajša, bratuš, Branko, bribeta (Pribeta) buktić, buna. **C.** Crnomir, Čelka. **D.** Dobrogost, Dragina, Dragiša, Dragoš, Dragoša, Dragošta, Dražimir, Dražoj, Dulce. **E.** Galeša, Goja, Gojan, goran, Gradiša. **H.** Hranoje, Hubožin. **I.** Ilija, **J.** Jakša, Jordan, Jumca, Jurin, Jurislava, Juroje, Juroh. **K.** Klumpša Koža, luboje, lukan, lukša, lupla. **M.** rica, markežina, Maroje, Mihoje, Mildrug, Milgost, Miloslav, Miloslava, Mi-Marić, Malota, Mira. **N.** Nališko. **P.** Paleta, Peduta, Perco, Podina (m.), Pribec, Pribeta, Pribko, Prvin, Prvoje. **R.** Račeta, Radich, Radonec, Radonja, Radosin, Radosta, Radović, Radovica, Rakša, Raško, Rokoj, Rokša, Rukša,

Rusin, Ruto. **S.** Sirak, Slava, Slavko, Stanica, Stanihma, Stanko, Stanoje, Stanojko, Stipoš, Stjepko. **V.** Uroš. **V.** Velihena, Velikonja, Vidoj, Vidoje, Vlaše, Vojno, Vraten, Vratin, Vukan, Vukša. **Z.** Žividrag, Žunjoje, Zeladin, Zuntan.

II. *Prezimana bez imena, od kojih bi bila postala:* **A.** Andirichiovich, Andrichievig, Andricicovig. **B.** balcig, bancovig, bayamonti, bernetich, berticovich, bogducig (ch), bogdascig (ch), boglanich, boicovich, bolemirig (ch), bolexeuich, borislaulich, boxichievich, bratinich, bratnich, bratochna, bratočnig, bratoradonig, brelig, brešečueig, businig, butelovich. **C, Č, Ć.** Cerci-conig, cerchonig, curtičino, cepernich, ceprotich, Cilianig, Chiaurinich, chie-milouich. **D.** dapcovich, deopcich, diclich, dmeich, dobrinouig, domasetich, dominicig, dragognich, dragomilich, Draxenač, duda, duičig. **Ġ.** gherdančich, gherlig, gherličich, gočetig, godinig (ch), golubich, gomilich, gotočich, gro-dig, Gregoreuich, grincich, grisich, grubenig, grubinig, grubignonig, grubo-enig. **H.** charach, harinig, chičueig, chladig, hobradig, hodoenig, cranobla-nich, chrencich, chučeuch. **I.** Iuanig, Inanouig, Istnaucig, **J.** Jacocheuich, Ju-rieuich, Jurgeuich. **K.** canterig, carčig, carečig, castrapilig, cherian, cherianig, cheryanouig, cherminig, copigeuich, copricinig, cotose, crepsich, cripsich, crestolig, crixenig, cučelig, cučinig, curstučlich, chusig. **L.** ledianig, lenaeuig, lopaseig, (sich), lopiseig, lubinig, lucich. **M.** marcovich, martinich, mechinich, merchulig, micačich, mioeuig, mičsich, milgoeuich, milichievich, milo-bratich, milouig-ch, milsich, mlegičich, modrinich, mratinovich, mudričig. **N.** nasinguerit, Naseingureich, nelesgnich, nenadig, Nessuste, nesustig, ne-sustonig, niculich, Nosanig, Nouaeich, Noubeonich. **P.** Paonich, papich, perchtimech, perfisich, peruconig, piscotig, plicanig, plecanig, poliaconig, polnoeuig, popouig, prelic, pribosceuig, prigichievich, prielic, prieticovich, prodačig, **R.** racien, ractilouig, racticonig, riticeuig, Rogunovich. **S.** sagnaucig (sanjavčić), scesco, selanig, serobot, sinčovich, sfricich, siranig, sitig, slehtcig, sliznig, srauolcig, statutuovich, stazig, starač, strianich, strucovich, succrinich, suduechnich, sulinoga. **T.** taculeleuig, taelinig, Testa, teuerdeuich tomig, tuoynich, tupscig, tupsig, tupsich. **U.** Utilčig. **V.** vacascig, vatacig, verticelich, veruleich, veselcovig, vidulinich, vitičenig, vlasticovig, vlatcovich, vlaceovig, vlastoeuig, voicovich, volcassevich, volcossich, vriceuig, vtičueig, vxexela. **Ž.** Xagarčich, Xagrecich, Xaliani, Xeravčig, Xiletig, Xirulig, Xeru-lig, Xulianig, Xulianovig, zanetig, zaninovich, zaval, zifalcho, zilipig, zora-nig, Zuanovich, zubačich, zubrianig, zulatonig, zugneuich, zunevich, Zerniča.

III. *Imena sa prezimenima, koja su od njih postala:* **B.** *I.* balaša. *Pr.* balescig, *I.* berin *Pr.* berinig (ch) berenich, *I.* Brko *Pr.* bercovich, *I.* belin, bjelin, belina *Pr.* bielnich bilinich, *I.* bilša *Pr.* bilsich, *I.* bogdan *Pr.* bogda-nich (g), *I.* bogoje, bogoj *Pr.* bogoevig (ch), *I.* bogoš *Pr.* bogosseuich, *I.* bokša, bokšin *Pr.* bogsich, *I.* Božin *Pr.* boxinovich, *I.* bratan *Pr.* bratanich, *I.* budee, butko *Pr.* buecich, butcovich, *I.* budimir *Pr.* budimyrig budimi-rouig, *I.* budislaua *Pr.* budisselauig — slauig. **D.** *I.* Dekoje, Dekoj *Pr.* de-coeuich, decouig, *I.* Deša, Dešin *Pr.* dessecnig, descovich, *I.* Dobra, Dobre *Pr.* Dobretich, *I.* Dobronja *Pr.* dobrognig, dobronig, *I.* Dobroslau *Pr.* do-brosselanig, dobroslauig, *I.* Domča *Pr.* domičig, *I.* Dragan *Pr.* dragančig

dragagnich, *I. Drago Drago Pr. Dragoeuich, I. Dragoslau Dragoalau Pr. dragoslauich, I. Draško Pr. drasconich, I. Dražihna Pr. draxinouich, I. Dumkonja Pr. dumonig. G. I. Grdoš Pr. gerdossenich, I. Gojša Pr. goysich, I. grubša Pr. grubxig. H. I. Hranislau Pr. chranislauich, eranislauich. J. I. Jura (ž) Pr. Juricich, I. Juriša Pr. Jurisceuig, I. Jurkša Pr. Jursich K. I. Križan Pr. crixanig, crisani. L. I. lourienae Pr. lourinçig, I. lucaro Pr. lucharouich, M. I. Matko Pr. mactieouig, maticouig, mathevnig, I. Marin, Marince Pr. marinig (ch), I. Markša Pr. marsich, I. Mikša Pr. miscetig, I. mikula Pr. michulig, michuliçig, I. milko Pr. milcig, milcosich, milcostig, I. Miloš Pr. millosseuich, I. Mirko Pr. Mircinotiich, I. Miroš Pr. miroseuig, I. Mladin Pr. Mladinovich. O. I. Obrad Pr. obradig, obradich, obradi, obradouig, obradovich, I. Odoj Pr. odoeuig, I. Ostoja Pr. ostoiech. P. I. Peruš Pr. peruso- uich — pirusouich, I. Prvoslav, Prvoslana Pr. pernosclauig, peruoslauig, I. Prvoš Pr. peruossuig — osseuig (ch), I. Petra (ž) Pr. Petroiuch, I. Priban Pr. pribeuich, I. Pribilo Pr. pribilouich, I. Pridoje Pr. pridoeuich, I. Prodan Pr. prodancig, prodanich, I. Puktić Pr. puetig, pucticouig, putheouich R. I. Rače Pr. racig (ch), I. Rada, Radan, Radana Pr. radachnich, I. Raden Pr. radechnich. I. Radelin Pr. Adetconich, I. Radin Pr. radinig, I. Radoan Pr. radoanig, Radobrat, Pr. radobratig, I. Radve Pr. radoenig, I. Radomil Pr. radomilig (ch), I. Radoslav, Radoslava Pr. radoslauig (ch), I. Radoš Pr. radosceuig — sseuig — seuich. I. Radovan Pr. radouanig (ch), radonig, I. Radun Pr. raduncouich, I. Raduš Pr. radussich, I. Ratka, Ratko Pr. ratcouig. S. I. Scinta Pr. sintich, seintig, xyntich, I. Selauonega Pr. sclauonig, I. Sempko Pr. sempchouich, simpchouich, I. Stanjo Pr. stagneuig, I. Stana Pr. Stanac, stanich, I. Stančinig, Pr. stancig, I. Stipko Pr. stipanich. I. Stoian Pr. stoianig, I. Stojko Pr. stoicouig. T. I. Tverdoe Pr. teuerdeuich, I. Tolna (ž) Pr. tolnoeuig, tolneueuig, I. Vukoslav Pr. Valcossclauig. valcoslaich, I. Velislav Pr. velislauich, I. Vidić Pr. Vidich, I. Vidoš Pr. vidoxeuich, I. Vita Pr. vitich, I. Vitko Pr. vitheouich. Ž, Z, I Živoje Pr. Xiuoeuig, I. Žunjo Pr. Xugneuich.*

IV. *U ovim bilješkama nalaze se još ova kršćanska imena.* Andrea, Angelo, Antonius, Blaxius, Ciiuiteus, Čubrianus, Elia, Franciscus, Georgius, Ivan, Jacobus, Johannes, Junius, Juraj, Juroje, Lazarinus, Lourinaç, Lucha, Malgarita, Marko, Maria, Mariça, Marino, Martino. Matheo, Matheus, Micahele, Mihojil, Michovil, Nicola, Stiepcu, Stipco, Pasqua, Paulus, Petrus, Tomeo, Čanino.

ZVONO I KIPOVI „ZVONIKA“ U DUBROVNIKU.

B. Kosić. Dubrovnik.

III.

Rekosmo prije, da se po svoj prilici mogu pripisati istome majstoru Batisti i kipovi što izbijahu ure o zvono. Ovo mi-njenje istaknusmo razmatrajući stvar samu sobom, jer niti se na rečenim kipovima nalazi ime majstora, koji ih izradi, niti nam je poznato da je gdje što o njima pisano; ipak mislimo da ne sudismo sasvim krivo.

I zbilja, ako se i ne osvrnemo na sličnost načina i radnje nekih nakita što se nalaze i na kipovima i na Batistinu zvonu, moramo primjetiti da u ono doba u službi republičkoj nije bilo drugih umjetnika na glasu izvan našega Batiste; pa kad je ovaj bio sposoban da izvrši ovo krasno zvono, mogao je vrlo dobro modelovati i saliti i kipove. Ako pak poslije i dođe lijevalaca u Dubrovnik, i za Batistina života, kao naime 1526 god. neki *Petri* (!) *Joanni* (!) *Vaus* i *Gregorio di Pietro*; pa god. 1528. *Leonardo Beci*, *Giovanni Blarig* i *Cola Maria*, nije nam fajde da se na njih obaziremo, jer o njihovoj valjanosti nema, koliko znamo, nigdje riječce, kao što nije poznato ni je li koji od njih i stupio u službu republike.

Moglo bi se možda ovome što smo gore rekli prigovoriti, da su kipovi mogli biti učinjeni i prije nego je Batista došao u Dubrovnik i to od spomenutog majstora Mihajla, koji je salio prvo zvono, ali, koliko znamo, o tome Mihajlu, kao umjetniku, nema nigdje govora, a kipovi su pravo umjetničko djelo. Pored toga bojim se, je li Mihajlino zvono i imalo umjetničke vrijednosti, jer da ju je imalo, ne cijenim da bi ga Batista nakon toliko godina bio stopio i od njega salio topova, ako baš i ne

imađase drugoga materijala; i to kada već Mihajla nije bilo. Osim toga (primivši ovo mnijenje), kipovi nijesu mogli sačinjavati jednu cjelinu s Mihajlinim zvonom, jer kako što su oni krasno i vrlo pomnjivo nakićeni, tako je moralo biti i zvono.

S druge strane, da je Batista učinio samo zvono, bi li on, onaki umjetnik, bio ponovio, umetnuo među nakite svoga zvona tuđ motiv, biva meduzine glave, koje krase oklop kipova? Na oklopima pristaju dobro, jer nam kipovi prikazuju rimske vojnike, ali ne znam koliko se te glave slažu sa zvonom gdje ima svetaca, premda kao nakit vrlo lijepo izgledaju*. Sve je drugo, ako je Batista izveo cijelu radnju; on je mogao uzeti meduzinu glavu osim kako simbol (možda protiv zlu oku) i kao karakterističan motiv da opečati njime čitavo svoje djelo.

Kako se u Batistinu zvonu nalazi kolutak za klepac, tako je po svoj prilici bio i u Mihajlinu, te bi se moglo slutiti da je u ovome bio ili klepac ili šta slično, čim su valja da isprva kucali ure sami nadgledaoci dobnjaka; ako nije tim micao kakav mehanizam što se možda i onda nalazio u istome dobnjaku.

Napokon, između ostaloga, moglo bi se pomisliti i to, da je naš majstor pri modelovanju svoga zvona začeo (poput kipova i zvona mletačkoga dobnjaka) projekat cijeloga grupa, biva dvaju vojnika, koji maljima udaraju o jedno zvono, pa da sali prije zvono, a poslije, kada se razmirice sa senatom poravnaše, modelova (možda pomoću svoga sina) i salije kipove, na kojima ne stavi imena svojega jer ga bješe već zabilježio na zvonu, koje višaše u sredini grupa.

Da kipovi nijesu saliveni kad i zvono i da su oko njih valja da dvije ruke radile, nagađamo po različitim načinima upotrebljenim u nakitima odijela njihova, jer su neki modelovani a neki poslije taljenja samim dlijetom izvedeni.

---

* Po mitologiji je Meduza jedna od Gorgona, neman, koja bi samim pogledom u kamen pretvorila, ko god bi se usudio u nju, dapače i u samu joj glavu pogledati.

ПТИЦА У НАШОЈ НАРОДНОЈ ОРНАМЕНТИЦИ.

Пише Јелица Беловићева.

И ако су одлетјели ждрали,
Остали су птићи ждраловићи:
Наше племе погинути не ће,
Наше име погинути не ће.

„Мајка девет Југовића“.

Лик птице познат је у словенској орнаментици веза и резбарења још из нај старијег митолошког доба словенства. Птица кити и нашу поезију, наше дивне приче и бајке, па народно вјеровање у свих Словена.

У Пољака птица *кроф* или гриф (ждрал) ослобађа људе од змаја седмоглава и од змија, те носи их ведро к побједи баш као што и у нас ждрал, сокол, паун, орао и голуб сретно помажу јунаке и вилењаке. Отале је птица и у народној орнаментици омиљели мотив симболског значења, као и у народа старе Азије. Др. А. Бастиан (*Reise in Siam*); Јена 1867. III. с. 141. вели: На споменицима у Камбоџи орнаментовани су мостови са змијама попут стране; али на пагодама видиш змију побијеђену од птице-човјека. Птица са људским ногама долази и у орнаментици старих ћилима из Славоније.

У Кинеза нема таквога душманлука међу птицом и змајем; у њих је змај са пет панџа симбол цара, а феникс царице. Чешки „Змек“ или Змај је водена птица, кокошка, која носи новац и злато. Из ње се сјаји свјетлост, за то је често златом везу. Адам Бременски вели о Литвинима: „*Dracones adorant cum volucris*“; а Апулеус говори о одијелу светих људи: *hinc dracones indici, inde gryphes hyperborei*.

У почетку приказивали су људи „вријеме, које не стари“ са ликом змаја (*Danrascius*); а Моверс из сиријскога прича, да је бог хармоније у лику змије, веома накићене. Орао у Грка (*Plinius*) исто као и у Азтека у Америци. *Plotomaeus* спомиње

змије, које за вријеме људског богослужја над ријеком Индусом гутају све птице, које ондје лете; а у Египту птице једу крилате змије. По Aelian-у базилисак се боји ороза (пијевца) и умире, чим ороз запјева. У српској народној причи зلودуси бјеже од кукуријекања орозова о поноћи. За то народ наш и вели: није добро, да ороз пјева, већ око поноћи.

Златне птице доносе срећу у везу и ткању; „златна“ пера омиљели су мотив. Крилати змај зачарана је врста птице: баук. Долази као накит на одијелу у нашој народној пјесми.

У *арбанашким причама имаде „драко“* (крилати злодух) *улогу ђаволску* (I. G. v. Hahn: Griechische und albanesische Märchen, Leipzig, 1864. Th. I. s. 173.), *иа с њима госпoдар Лазар* има доста посла, док их надмудри. И поједино перо из крила чаробне птице омиљели је мотив. Змају дјевојка вади три златна пера у пољачкој и малоруској, а тако и у нашој народној причи. И норвешка бајка вади из пера убијеног змаја три пера (Folkeeventyr. Nr. 5). Отале зашарци: „пералија“, „перца“, „перлице“, „пера“, „крилаче с перима“ итд.

Словенске Виле узму лик бијелих лабудова на се, и лете над тиха језера и ту се купају. А онда збаце одијело птице и ту коло воде, а ко им тај час уграби одијело птице, види их у лику дјевојака, јер више не могу одлетити. (Прича о краљу Кошћи и краљевићу Милану. Gliński: Bajarz polski). Овакове инкарнације имаде вјеровање Индијанаца у књигама браминским (Dr. A. Bastian: Die Voelker des oestl. Asien. Leipzig, 1866. II. s. 145-6.)

Свакако је врло занимљиво посматрати дубоко и прастаро симболско значење наше народне орнаментике: питање још тако мало истражено у нас.*

Grimm (D. Myth. стр. 635-5.) вели да и снага огња често узима лик ороза у бајкама. У дуњској пјесми спомиње се много црвени пијевац, па и бијели. *Венди* су носили крстове, али су на њима још тајно насликали поганско-митолошки лик словенског *пијевца* (Annal. der. chubg. hannov. Lande). Златни пијевци везу се много у 10. и 12. вијеку. — Везу их на врху светог дрвећа, кула, старих градова и т. д.

* Види дјело: Наши народни везови; пише Ј. Беловићева. Тражи бр. 7. „Срба“. Може се добити у књижари Thier. Сарајево.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ОСЈЕНЕ I PRIKAZI. — ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Смрт мајке Југовића.

Врло радо читам производе нашег даровитог пјесника г. Ива Војновића. У њима је замисао узвишена, идеја појетска, пуна пјесничког чара и љепоте, те годи подједнако и души и срцу. Особито му се истиче најновија појема „Смрт мајке Југовића“, која је у нас велика утиска учинила, особито када се представљала у врло лијепом декоративном руху на кр. српском позоришту у Биограду.

Ја мислим, да не ће замјерити наш врло поштовани пјесник, ако га упозорим, да му језик није без приговора, да неколико гријешу против правила и духа српскога језика, а тиме његова красна појезија врло много губи. Ко је научен да српски мисли и говори, тога мало угодно дира што се у језику Војновића кадгод спотичемо о неке језичне погрешке, које су српскоме уху и стране и неугодне. Наиме, рекао бих, да дух српскога језика није скроз прожео нашега пјесника; у његовим дјелима не влада кадгод потпуна хармонија мисли и језика, која хармонија провејава тако пријатно наше народне пјесме, као и пјесме Бранка Радичевића, Змаја Јовановића и др. у којима језик тече као бистар поток из чистог народног врела. Друга је мана нашега пјесника, што у своме језику жалибоже употребљава дубровачке и далматинске провинцијализме, које нај већи дио нашега народа не разумије, те стога много губи његова појезија при читању и на позорници. Дјела г. Ива Војновића тичу се наше цјелокупне књижевности, шта више иду у прве редове њезине, зато и језик у њима треба да је језик сувремене наше књижевности, да се не губи у настраним ријечима и облицима, и да се из-

бјегавају провинцијализми. Они се дају замијенити ријечима, које цио наш народ добро разумије и које су удомаћене у нашој књижевности. Провинцијализам језика само је тамо умјестан у књижевности, када је намјера пишчева, да нам нарише поједине покрајине у народу, са њиховим карактерним особинама, па и особинама у језику тих покрајина. Тако су дјела, на пр. „Фра Брна“ од Сима Матавуља и „Ивкова слава“ од Ст. Сремца. Али „Мајка Југовића“ и радња на Косову пољу не смије се у дубровачком језичном руху приказивати.

Појетска дјела г. Ива Војновића били би урнеци (узорци) у нашој књижевности, кад би у њима и језик био тако савршен, као што су мисли узвишене. Савршенство дјела огледа се у потпуној хармонији унутрашње вриједности и спољашњег облика. Г. Иво Војновић не би ни мало погријешио, када би свако своје дјело, прије него што би га изнио на јавност, дао прегледати и исправити од кога, који наш језик из коријена разумије а има уједно и појетског осјећаја. Тако је на пр. Вук Караџић прву књигу пјесама Бранка Радичевића, прије него што је ушла у штампу, прегледао и дотјерао према духу и својству српскога језика, тако, да та књига, којој ће бити око шездесет година, и данас још служи узором љепоте и чистоће нашега језика. Друга пак књига пјесама Бранка Радичевића, коју Вук Караџић није имао прилике да прегледа и дотјера, — далеко заостаје иза прве књиге. То исто важи и за наше народне пјесме; које је сам Вук Караџић прикупио и средио, те су савршене у сваком погледу; а народне пјесме, које су доцније Крауси, Хермани и други по народу бирали, немају ни из далека вриједност Вукових народних пјесама.

Са тога гледишта мало ћу да расвјетлим „Смрт мајке Југовића“. У 1. броју „Срђа“ ове год. изађе један мали фрагменат те прекрасне појеме г. Ива Војновића, али се са језичне стране има много што-шта замјерити. Ја ћу то ње-ким примјерима из тог фрагмента да покажем, те ћу овдје на једној страни да испишем оригинал, а на другој ћу показати, како би се све то српски љепше и наравније казати могло.

Оригинал.

I sve je prošlo!...
 Zaklali se,¹
 Zadavili,²
 Poharali zlatna polja,
 Upalili,³
 Pustošili,
 Ni da 'e sudnji danak došo,⁴
 A sad evo
 Trudno⁵ klasje
 Podiglo se,
 Odskočilo,
 Pak se ljuđa,⁶
 Klanja
 Bani
 I dozivlje kao lani:
 — Gdje su kose da me režu?⁷
 — Gdje su ruke da me vežu?

Evo tebi stare bake!
 Ne straši se! tu sam!
 Tu sam!...

Odkada tu nijesam žela!
 Bože prosti!
 Zaboravih
 Što je naše!...

Muž mi Uroš — eh odavna
 Na Marici poginuo.
 Ostala sam do napokon⁸
 S punom kućom unučadi.
 Ali eto! sazvaо ih⁹
 Car Lazare

Транскрипција.

И све је прошло!...
 Поклали се,
 Подавили,
 Похарали златна поља,
 Попалили,
 Пустошили,
 Као да је суђен данак дошо, <
 А сад ево
 Бујно класје
 Подигло се,
 Одскочило,
 Лелуја се
 И таласа, L
 Као да ништа није било,
 — Ђе су српи, да ме косе?
 — Ђе су руке, да ме носе?

Ево теби старе баке!
 Не страши се! ту сам!
 Ту сам!...

Одкад овђе нијесам жела!
 Боже прости!
 Заборави¹⁰
 Шта је наше!...

Муж ми Урош већ одавна
 На Марици погинуо,
 Остала сам до посљетка
 С пуном кућом унучади.
 Али ето! Позвао их
 Цар Лазаре

¹ На Косову нијесу се ни Срби ни Турци „заклали“ него су се потукли, поклали.

^{2 3} „Задавили,“ „упалили“ не ваља, већ треба подавили, попалили.

⁴ То је провинцијализам, српски се каже: као да је суђен данак дошо.

⁵ За класје се не каже „трудно“, него „бујно“.

⁶ Класје се „љуђа“, не „клања“, не „бани“, него се то лијепо српски каже „лелуја“ и „таласа“.

⁷ Усјеви шенице се не „режу“, него „косе“.

⁸ Остати „до напакон“, то је провинцијализам, српски се каже: „до посљетка“.

⁹ Није добро „сазвао их“, него треба „позвао их“.

¹⁰ Не ваља, као и што друго.

Svijeh u boj!¹⁰
 A ja sama
 Ostala sam
 Tako staro i nevoljno,¹¹
 Da ni Turci nehtjedoše
 Zaklati me!...¹²
 Pa mi kuću užegoše!¹³

Ali baka mudra bila,
 Pa jedinog
 I nejakog
 Unučića... u peć skrila!
 I spasila!¹⁴
 Onamo te! pomози mi!
 Snoplje veži, pa ga odnesi!¹⁵
 Spomeni se: nema hljeba
 A sve od pustog nam junaštva!¹⁶

У бој свеколике! <
 А ја сама
 Остала сам
 Сиња кукавица,
 Да ни Турци не хћедоше
 Уморит ме!...
 Престара је, па нека је,
 Узвикнуше,
 А дворе нам сагореше!
 Али бака мудра била,
 Па јединог
 Свог нејаког
 Унучића... у пећ скрила!
 Од смрти га избавила! <
 Овамо те! помози ми!
 Снопље вежи, па га носи!
 А сећај се: нема хљеба,
 С јунаштва нам све пропаде!

Ђ. В.

¹⁰ „Свијех у бој“, није добро, боље је: „у бој свеколике“.

¹¹ Мјесто: „стара и невољна“, на Косову би рекли: сиња кукавица“, а тако би и српски гуслар рекао.

¹² „Заклати ме“, то је сувише прозајички, наше народне пјесме у таком случају кажу: „уморит ме“.

¹³ Није добро: „кућу ужегоше“, наше народне би пјесме рекле: „дворе сагореше“.

¹⁴ „Спасила“ није добар облик.

¹⁵ Мјесто „сноплје однеси“, боље „сноплје носи“.

¹⁶ Ако се хтјело рећи, да је због јунаштва све пропало, онда би се то српски рекло: „с јунаштва нам све пропаде“, а не „од путог нам јунаштва“.

БИЉЕШКЕ. — BILJEŠKE.

Књижевност и Умјетност. - Književ. i Umjet.

Frano Bulić. Ovih dana navršio je 60.-godišnjicu svoga rođenja prof. Frano Bulić. O Buliću moglo bi se napisati mnogo, ali bi naj više trebalo istaknuti rijetki Bulićev talenat. Radinosti i energijom — ta dva svojstva, koja se danas rijetko sastaju — odvaja Bulić odavna. Od mladosti pa evo do starosti nije prestao raditi na naučnom polju. Kao historičar, arheolog i numizmatičar, uvijek se je isticao vještački. U „Buletino di Archeologia e Storia Dalmata“ koji on uređuje, mnoge je mutne strane naše povjesti razbistrio a upravo je oživio Solin kod Spljeta. Kao profesor na našoj gimnaziji bavio se je dubrovačkom numizmatikom. U programu gimnazije god. 1876-77 napisao je oveću studiju „Folar Dubrovački“; a prije je napisao u drugom programu opis rimskih novaca dubr. gimnazije. Okrom toga je poznat kao rijetki latinista.

Današnjem slavlju pridružujemo se i mi očitujući želju, da ga Bog poživi još za mnogo godina!

A. B.

Уредништво Заставе Најсрдачније захваљује свој господи свештеницима и пјевачким друштвима који су при 40. годишњој прослави „Заставиној“ дјелом учесгвовали, Др. Красоевићу, што је предсијео, г.ци Павловићевој што је

концертвала; г. Миловановићу на прологу, Др. Миладиновићу на говору; приређивачком одбору, гостима, друштвима и појединцима, што су на који начин настојали да прослава буде што сјајнија.

† **Adelaide Ristori**, glasovita pozorišna umjetnica, umrla je u Italiji 9. o. m.

Знаност. - Znanost.

Historija.

— *Принц Евген савојски.* Град Торин је првијех дана септембра славио двијестоту обљетницу, од када је Принц Евген Савојски, кога Србијанци познају као утемељиоца аустријског господства у отаџбини им, одржао пред зидинама онога града велику побједу против најезде туђинаца. У исто доба изашла је у Њемачкој из штампарије Kirchheim у Минхену књига *Prinz Eugen*. Њу је писао *Karl von Landmann*, а она је дио хисторичке збирке *Weltgeschichte in Charakterbildern*. Сарадници су: Т. Камперс, С. Меркле, М. Спан и др. Писац нај прије описује политичке и друштвене прилике онога времена, затим приповијода Евгенов живот и славна му дјела, битке код Зенте, Carpi, Chiari, Höchstädta, Торина, Оуденарда и др. Говори и о освајању

Биограда и доноси много нацртака и слика. Разлаже како је Евген дошао до ових успеха и тумачи да није изумио ништа, него да се умио згодно послужити свијем средствима, која су му била на располагању; знао је оцијенити све чиниоце за успех, имао је бистар поглед, брзу одлуку и изванредну срчаност у дјеловању. То су карактеристике сваког великог војводе. Треба се дивити једноставности и природности сваке његове акције. Знао се мајсторски послужити земљиштем и приликама, које су му се нуђале. Тако се догоди, да се једном био преврнутијем челом војске, други пут навалио са стране, с бока, па се опет привидно ставио у дефенсиву, да послѣ изнебуха опет навали на непријатеља у згодан час. Његове заповиједи у очи битке доказују, да је тачно разумио тактичне потанкости. Учење његовијех војана и данас је поучно за ратнике и по томе се види да војводина личност има велику знаменитост. Он води војску, која састоји из војника разне народности, језика, обичаја, вјере, против непријатеља више компактном и хомогенском, а побеђује; кад је био већ стар и било му је 70 година; самијем својијем именов држао је францеску војску непомичну на Рајни а била много већа од његове. Премда се дивео знанственој култури, није оставио ниједну књигу о вођењу рата. Ипак он је свјетовао Фридрика II. Великога, кад је тек био наследник, да размишља о историји војана прошлијех времена, да предочи себи положај војсковођа и да научи, како се одлучује прави пут у часу нужде. О избору часника има одлучити, по њему, само заслуга и степен употребљења; овај савјет вриједи и данас. Тако је Фридрик Велики могао послѣ рећи да снага војске стоји у њенијем часницима.

Лјеџништво.

— *Nova bolest.* Dosada su se razblijali pisari od osobita grča, slikari kuća od osobita vraćanja, cikliste od kardijalgije (srčane bolesti), pjevači od faringite (zapale jednjaka). *Lancet* ovijem bolestima dodaje i bolest *šofêra* (lozilača ili vođa avtomobila) i opisuje simptome ove bolesti, koja napada na one, koji su prerevni za avtomobile i na one, koji njima upravljaju. Ova se nova bolest pokazuje žestokom boli bedara, boli bubrega, koja se ne može trpjeti, nesposobnosti kretanja noga, koje postanu tako osjetljive da težina pokrivača čini bol žešćom. Ako se lagano prođe prstima po pöplatima (tabanima) od noga bolesnikovijeh, on počne vikati. Liječenje propisano je ovo: ležanje u postelji, protohlorid žive, jodur potasni, mlijeko prve sedmice, čorba od mesa druge, zatim riba, jaja, brašnasta jela i bezuvjetno uzdržavanje od spirituoznijeh pića. Ova bolest se pripisuje neprekidnijem potresima, koje očuti šofêr uslijed nprasita tresenja mašine. Ozdravi se istina, i može biti stoga da se šofêrima povraća bolest.

— *Četveronoške hodanje kao lijek.* Dr. Klapp iz Bona u „Zeitschrift für orthopädische Chirurgie“ predlaže da se iskrivljenje hrptenjače u djeci liječi sa hodanjem četveronoške po dva, tri sahata na dan na razmake.

— *Normalna liječnicka žličica (ožičica).* Jedan franceski liječnik predlaže da se odredi normalna žličica, oblikom polukružnica, da se tijem izbjegne velikoj razlici sadržine između običnijeh žličica.

Higijena.

— *Crkveni kašalj.* Američki liječnik proučio je na osobit način kašalj

pobožnijih ljudi, koji običavaju zalaziti u crkvu na službu božju. Kašalj je karakterističan i naliči kašlju navadnih posjetilaca pozorišta i dvornica za sakupljanje. On pripisuje taj kašalj tijesno vezi, koja opstoji između guše (grla) i uha. Kad je uho dirnuto, tada je jednako i guša; tada se silom kašlje. A kad god je akustika dobra (kad je crkva zvučna) i dopušta da se upravo čuje glas govornika, proповједника или пјеваца, не каš'је се. Лijek је дакле једноставан: зградити просторије, којим се не може приговорити ништа гледе акустике. То је опомена градитељима.

— *tanjuri za pse.* U Nimphenburgu je jedan gostioničar uveo uredbu, koja podupire higijenu a zaslužuje da se podražava. U njegovoj gostioni su obješene cedulje te kažu, da tanjuri, na kojijem se dalo psetima da labaju, ostaju svojina dotičnika, i treba da budu plaćeni. To je dobro, jer davati tanjure psetima ne samo što je gadno, nego se tim može još prenijeti na čovjeka bolest činokoka (crvi).

Bakterologija.

— *Bacili u pivu.* Staro je higijensko pravilo: ne piti huto pivo. U njemu ima mnoštvo gljiva, koje mogu proузročiti želudčanu ili crijevnu bolest. Nadasve je pivo u gostarama mnogo, podložno uticaju bakterija. Tu skoro je Dr. Fuhrmann u It. Gracu opisao osobit mikroorganizam piva u gostarama, biva *Pseudomas cerevisiae*. Japanski liječnik Dr. Matshita u njemačkom jednom listu a bakterologiju skreće pozornost na drugi bacil piva. Japanac kaže da se u nepokvarenu pivo nalaze mikroorganizmi, koji su mu potrebiti za vrenje, a su možda uzrok da je ovako pivo štetn osjetljivoj čeljadi. On je našao okom toga

bakterija u mutnu pivo. To su bili veliki bacili slični onijem, koji proузrokuju stanovite poznate bolesti. Njihova se otrov dokazala, kad su bili užtrčani u životinje. Miševi i morski prasići (cavia) nakon 18 do 36 sahata potkožnog užtrčavanja poginuše pojavom zapale trbušne opne, crijevnog katara i bolesti na jetri i sljezeni. On je našao samo malo gostara, u kojijem je pivo sadržavalo ove bakterije a ovo je bilo uzavrelo zajedno s onijem mnogijeh gostara u kojijem je bilo zdravo. Zato može se držati da je uzrok te zaraze piva u malo gostara to, što one nijesu bile prije dobro oprate.

Hemija.

— *O voću.* Voće pripada hranivijem sredstvima, koja su puna vode a bez pretiline. Izuzete su ipak sve vrste oraha. Svaka vrsta voća sadrži organskih kiselina, koje hlade ukus a okom toga sadrže još osobite mirisne stvari, koje potiču ukus i miris. Voće dakle, kad je još svježije, dragocjeno je bogatstvo na stolu. Mjera je kiseline u voću veoma nejednaka. Sam okus ne može nam dati prav sud o njoj, jer šećerna sadržina u voću može pokriti kiselinu. Naj manje kiseline imaju kruške (0.2⁰/₀); mnogo više imaju jabuke, grožđe, trešnje, praskve, šljive (0.7 do 0.9⁰/₀); tada dolazi na red kajsija i jagoda (1.0 do 1.1⁰/₀), brusnica ili maginja, ogrozd i naranča (1.4⁰/₀). Mnogo više sadrže maline (2.24⁰/₀) a naj više citron (5.39⁰/₀).

Културне Вијести. - Kulturne Vijesti.

Industrija.

— *Znamenito industrijsko otkriće.* Odlučivijem opitima Amerika je na putu da u velikoj mjeri prisvoji vlačkanca pamučnijeh stapaka kao gradivo

za izradivanje papira. Otkriće je novo i čini se da će ukloniti bojazan od krize papira. Računa se da se na površini zemljišta, koja dava bálu pamuka, može skupiti tona stapaka i tako bi bilo samijem Sjedinjenjem Državama ujamčeno od 10 do 12 miliona tona novog gradiva a podigla bi se u ovijem državama vrijednost pamučnog roda za 50 miliona franaka. Iz ovoga gradiva mogle bi se dobiti sve vrste karte, a kao sekundarni proizvod ostao bi alkohol i azot; gradivo pako za barut bez dima iz ostataka dalo bi dovoljne dobiti.

— *Ukalica (tempera) zlata, srebra i mjedi.* Z. F. Vaughn iz Los Angeles u Kaliforniji iznašao je način nađenja (tempere) podatnijeh kovina, nadasve zlata, srebra i mjedi tako da ih učini tvrdijem, jednorodnijem i trajnijem od nada. Izumitelj radi kirurškička oruda od ponadena zlata i liječnici se na njih hvale, da imadu veću oštrinu, da se lako sterilizuju i da su apsolutno uporni (refratarni) oksidisanju. Nadasve iglice za potkožno uštreavanje pokazuju neosporno prvenstvo. Mjed bi bila zgodnija za pera (škipce) i za jastučice. Vaughnova tajna sastojala bi u rastopini, koju on upotrebljuje.

— *Strašna produkcija kolotečina (šina).* Jedna od fabrika glasovitog društva Carnegieva izvršila je pravi rekord tijem što je u jedan sam mjesec dana izradila 82.200 tona kolotečina a svaki metar kolotečine teži 41 kg. To je više od dvije hiljade kilometara kolotečina. Nigda do sada nije se postigla od metalurškičkih radnika tako napetost radnje.

— *Nova vrsta celulojide.* Jedan Inglez izumio je novu supstanciju, koja je varijanta i usavršenje celulojide, jer

može služiti kao i ona, a nije zapaljiva. Ako se stavi u dodir s ognjem, samo se pretvori u ugljen a da ne raširi oganj i da se ne zaplanti i da ne kapi kao vosak. Novi proizvod dobva ovu osobinu po svoj prilici mijašanjem arapske smole, cijednjaka (kole) i nekog ulja u rastopljenu celulojidu da joj ublaži osobinu.

— *Домаћа њемачка индустрија.* По пространој и китној улици *Под Липама* (Unter den Linden) возе се редом носите кочије берлинске аристократије и богатог грађанства а по сусједној *Фридрихсштрасе* пролази навали људи дивећи се најновијем производима бујне њемачке индустрије, који су намештени финијем укусом по стакленијем поставцима, те се блистају свјетлости и бојама. К старом двору *Кунстаккадеми* (умјетничка академија) мимо кап *Фридрика Великог* на коњу иду гужни посјетиоци у дворнице за „Изложбу Домаће Радње“. Чудноват и незабораван упечаток добива ко с поносити и богате улице *Под Липама*, која трепти свијетлом и животом, рђе у просторије ове изложбе, у простране дворнице без икаква накита с бјелијем и голијем стијенама, које затарају мноштво досад непознатијех еволуцијех и бонијех догађаја, а измеђ њих кад смо, чини нам се да по жиама осјећамо смртну жењу. И мноштво посјетилаца, разно мноштво лица сваке доби и сваког друштвеног стајежа, министара, радника, дворскиј дама, пучкијех жена, генерала, сијернијех чиновника врти се споро искрушено по онијем дворанама и мисодрне ријечи и узвици срдитости родиру природно из срца и устију целог оног мноштва при читању комадића папира уз изложене предмет. Ти комадићи са мало језгровитијех бројака откривају цио свијет

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

невоља и патња. Врста радње, број сахата употребљенијех на извршењу радње, добивена награда, доб и прилике обитељског сталеза и стана овијех радника, продајна цијена израђеног предмета, све то кажу они комади папира поредани на клупама изложбе, које су неумољиве тужитељице толико болова и неправда. Мал не цијела индустрија готовијех комада одијела и направа, било за човјека, било за жену, сва је мал не искључно у рукама кућне радње; велики предузетници капиталисте само набаве тканину, или највише се побрину да је скроје; остали дио радње изврше малијем дијелом главни мајстори, који у заводима имаду непосредно под собом неки број радника; али већи дио радње даје се радницима, који раде кући; дијељење пако чине или предузетници сами или помоћу посредника. У овој индустрији предмети, који захтијевају 18 сахата радње, плаћају се на разлог од 6 феника (пара) на сахат; тако је у Брезлави, Липском, Рајту и Дрездену, главнијем средиштва њемачке конфекције. Нити су боље плате за индустрију бијелог рубља, гдје су намјештене мал не искључиво Саскиње раднице, или за индустрију ткива, једна од нај старијех и нај раширенијех у Њемачкој, гдје раднице примају на сахат добит, која колеба између нај мање од 6 феника и нај више од 45 ф. (Аполда); од нај мање од 4 ф. до нај више од 6 ф. (Екарцберга). У индустрији игара, веома развитој у Њемачкој, непрекидна радња од 11 сахата на дан награђена је на разлог од 8 ф. на сахат у Соненбергу, 6 ф. и Најстату, а за израђивање лутака за 16 или 18 сахата непрекидне радње плаћа се по 4 ф. на сахат! У Дајч-Ајнсидлу обитељ од 5 лица, од којијех човјек ради 90 сахата на недјељу, жена 78 сахата а три дјетета заједно 180 с. једва добије

5.25 М на недјељу а то је само 1½ феник на сахат! Колико болова, колико суза стоје ове красне игрице, које су одређене да задовоље богату дјecu! Исте плате, исте невоље налазе се у индустрији умјетног цвијећа, картона, духана, целулојиде, рукавица, постола и др.

Опћи пријепис индустрије, извршен 14. јуна 1905, давао је за Њемачку 402.406 радника запосленијех домаћом индустријом; али више вриједе подаци самијех индустријалаца. По њима је број предузетника од 22.307, а број радника 490.711, од којијех је 269.565 жена. Али је тешко наћи прави број, јер има срамљежљивијех радника, као цијеле обитељи малијех чиновника, пензионираца, који треба радом да сачувају привиће. А жалосне су прилике за дјecu, још теже порад закона, који забрањује њихово намјештење по фабрикама.

Да се помогне овијем радницима домаће индустрије у цијелој Њемачкој састављају се одбори и друштва, којијех је сврха; 1. Да протегну на ове раднике закон о асикурацији против немоћи (инвалидности) и болести. 2. Асикурација обитељи. 3. Уведење књижица о плати и уписивање примљене плате. 4. Пријепис онијех, који се баве домаћом индустријом. 5. Да се прегледају станови, гдје живе радници домаће индустрије. 6. Да се забрани домаћа радња фабричкијем радницама. 7. Да уведу систем погодаба еда се установи нај мања тарифа обавезна за сваку јединицу радње, која се има уговорити прије, но што почне годишње доба.

Потребу закона, који би заштитили домаћу радњу, јавно мнијење у Њемачкој признало је свечано. Нај више заслуге зато имаду приређивачи Берлинске изложбе, који су стога хоћели да она вјерно прикаже прилике овијех

радника. Сама Царица Августа је исказала своје занимање за ове раднике а влада њемачка проучава већ те законе, да их донесе у парламенат. Каталог ове изложбе је врло поучан за свакога ко хоће да позна њемачку индустрију. У Берлин угледао се Лондон, гдје је ове јесени била једнака изложба. Добро би било да се о том мисли и у другом јем државама.

Н.

Saobraćaj.

— *Novi pomorski kono.* Inglezi i Danci uče način, kako bi se zgradio novi kono za saobraćaj među Sjevernijem i Baltičkijem morem na danskom zemljištu, pošto bi se moglo dogoditi da bi Car njemački, nadasve gledeć na političke zaplete, mogao jednom dati zatvoriti Kielski kono stranoj plovidbi.

Kanalizacija rijeke Mincio u svojem gornjem dijelu već je riješena, a odbor, koji je preduzeo proučavanje pitanja, položio je već svoj izvještaj. Donji dio Minča, od Mantovskog jezera do rijeke Pò, već je plovani. Da se veže jezero Garda s Jadranskijem morem, dosta je kanalizovati gornji dio rijeke Minča, koja teče od Gardskog jezera do gornjeg Mantovskog jezera; same su prilike Minča povoljne ovom preduzeću. Proučili su se razni projekti izasobice. Napokon se napustila ideja da se reguliše tijek rijeke a prihvatila se druga da se sagradi paralelan konò po osnovi inženjera Lombardini, koja skraćuje duljinu za više nego za osminu. Kono ne će imati nego nepomičnih mostova, što će primoravati spuštanje katarki (arbula), kad brodovi budu prolazili; ali se promislilo da je ova neprilika manja nego ona mostova, koji se okreću i prekidaju plovidbu sa štetom mal ne cijele Lombardije.

Školstvo.

— *Mlijeko u školama.* U Zlatnom Pragu uveli su tu skoro krijepljenje školske djece za odmora sterilizovanim (u kojem su se uništili mikrobi) mlijekom. Dijete dobije za 4 pare dobro zatvorenu eklenicu, koja sadrži osminu litra sterilizovana mlijeka. Ova se uredba održava dobro, a roditelji je radosno povlađuju.

Vojništvo.

— *Nova torpeda koja plove.* Pariški „Figaro“ potvrđuje svoju prijašnju vijest o izumu nove torpede, koja plove, i njegov dopisnik iz Tulona naviješta mu 25. septembra, da se u onoj luci kuša podmorska mina koja plove. Njom se može upravljati, a može se zapaliti, kad se god hoće. Opiti s njom započeti su nekoliko dana prije, a svršili su onaj dan. Oni su se izvršili u nekoliko navrata pred osobitijem povjerenstvom pod predsjedanjem fregatnog kapetana Cheron. Ovo povjerenstvo sastojalo je iz više članova, to jest marnskih časnika, jednog kapetana topništva i inženjera pomorskih grada Petit-Jean. Podvodna mina bila je napunjena tačnijem iznosom normalna krcanja i bačena je u vodu na običnu daljinu. Ona je naizmjenice bila podizana i uronjivana i svaki se put konstatovalo, da osobito upravljalo dopušta da se vlada minom.

Ono popodne vatrenjača, koja je nosila komisiju, sama je izazvala prasak (eksploziju). Zatim je plovna torpeda bila neutralizovana. Zatim su je udarali sa svijeh strana a da nije prasnula.

Ovi rezultati pobuđuju nadu, da će se moći zapriječiti povratak teških nesreća, koje su plovne mine za skorajšnjeg japanskog rata prouzrokovale brodovima i samoj floti, koja ih je uporavljivala.

Нове Књиге. - Nove Knjige.

— *Милутић Чекић*. Прва Бора Београд. С. Хоровиц. 1806. Књига садржи три позоришна комада, а то су: *Прва Бора*, комад у једном чину. *Свадебно Јушро*. Драма у једном чину. *Нох иза кулиса*. Комедија у једном чину. Догађа се почетком XVII. века у Дубровнику, у некој позоришној дворници. Лица: Ђоно Палмотић, песник дубровачки, Марво Ремешки, Антун Наљешковић, Динко Бунић, Џиво Раиња, Луција, његова синовица, Маре, Јела, Иван и Лука, глумци; Ана и Франица, глумице; Павле, Арно и [Пиетро, позоришни момци.

— *Milosch Petrovits*. Die pädagogischen Ansichten des Dositheus Obradović. Inaugural-Disertation zur Erlangung der Doctorswürde der Universität Zürich. Belgrad. Bei S. Horowitz 1906.

— *Forlani*. La Signora Walewska, di M. Begović, appunti critici. Spalato Tipogr. Sociale Spalatina. 1906

— *П. Заболојскиј*. Тих. Остојић. Српска књижевност од велике сеобе до Дос. Обрадовића Ср. Карловци 1905.

— *Исџога*. Къ вопросу о библиографіи и книжномъ дѣлѣ въ Сербіи.

— *Исџога*. Къ вѣрчосу о реформѣ средней школы. Отисак из „Филол. Зап.“ за 1904. г. Воронежъ. Типографіа В. И. Исиева.

— *Исџога*. Ruska antologija v slovenskih zbrala in uredila Ivan Vesel in Anton Aškerc. V Gorici 1901. Tiskarna Gabršček.

— *Др. Лујо В. Адамовић*. Вегетациони појаси Риле Планине. Са 1 картом и 6 фотогр. снимака. Београд. Држ. Штамп. 1906. Из LXXI. књ. Гласа С. К. Академије.

— *Српско Цвеће*. Месечни лист за забаву и поуку. Бр. 9. октобар. Излази у Прагу. Цена 4 К год.; за купце Видриних производа бесплатно.

— *Др. Лујо Адамовић*. Pflanzengeographische Karte Serbiens. Gotha. Justus Perthes. 1906. Pisac dijeli ovu zemlju u osam oblasti ili regiona, biva: nizinski, brežuljački, submontanski, montanski, predalpinski i alpinski i u četiri pojasa: panonski, mezijski, ilirski i dački a nadodaje mediteransku oazu.

— *Сџоменџа* са прославе двадесет и пет годишњице учит. удруж. *Учитељ* пед. књ. лист Св. I. Септ. 1906. Год. XXVI. Београд Штп. Давидовић 1906.

— *Старинар*. Орган Српског археолошког друштва. Новог реда год. I. 1906. Прва свеска. Уредник Михајло Велтровић, проф. вел. школе у пензији. Београд Друш. Штамп. 1906. Старинар излази у свескама од 5 до 6 табака са потребитим илустрацијама свако по године. Уз Старинар публиковаће се и *Додашак* Старинару. Књижевна Цена за Стар. и Дод. 10 дин. год. Примљени научни радови за објављивање у Старинару хонорисаће се са 50 динара по штампаном табаку.

Старинар је публикација српског археолошког друштва. Ово је основано 1. јула 1883. и прекинуо је био своје излазење назад десет година. Сад опет излази да врши разне сврхе друштва као сачување, проучавање и скупљање старина.

Први број Старинара садржи три радње Дра Милоја М. Васића, а то су: 1.) Преисторијска вотивна гривна и утицај микенске културе у Србији. С једном таблом и 9 слика. 2.) Римске опеке из Ритопека. С једном сликом. 3.) Старосрпска налазишта у Србији. С две табле и 31 сликом.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

— *Srpska Pčela*, илустр. час. за ширење рацион. пчеларства. Београд. Излази једаред месечно. Стоји 5 К год. Бр. 2. садржи ове радове: 1.) II. конгрес српских пчелара. 2.) Наше пчеларство. — 3.) Практичне поуке. — 4.) Лајансова кошница. — 5. Кошница Долиновски. *Мршуља*. — 6. Преглед стране пчеларске литературе; Ширење рационалног пчеларства од *O. J. Земчужина*; Француска: Резултати упоредних опита извршених у 1904 год. односно производње меда и воска у вези с нормалним и абнормалним Дадан — Блатовим кошницама. — *Guillemín*. — 7.) Дописи и писма. — 8.) Употреба меда. — 9.) Кратке вести. — 10. Књижевност. 11. — Одговори Уредништва.

— *Пој Пајо Обрадовић*. Резервирано котар. Савремена слика из Уставног Живота. Загреб. Српска Штамп. 1906. Цијена 1 К.

Српска Везиља. Илюстровани Лист за ручни рад, домаћу потребу, поуку и забаву; излази једанпут месечно уз сарадњу српских учитељица. Излази у Вршцу. Стоји 5 К год. Уредништво моли ко има цртежа да их с описом рада одмах пошаље њему да буде уврстен у лист.

— *Musavat* (Мусават) (то значи Једнакост), пол. list за moslimanski narod у Bosni i Hercegovini почео је 16 октобра изlazити у Mostaru. Излази svakог utornika. Цијена му је 10 К g. Уредник је и власник Smail-aga Ćemalović. Он и Omer-beg Suleimanpašić били су туђени због штампарског преступка, те је уредник Smail-aga Ćemalović осуден на затвор, који се заменио у 1000 К globe. List се штампава latinicom а има članaka и ćirilovicom.

— *Bosansko-Hercegovacki Glasnik*, list за politiku, ekonomiju i književnost, koji izlazi u Sarajevu i zastupa interese Muslimana, izašao je 7. oktobra u svečanom ruhu (Br. 41) crvenijem rubom na pročelnoj strani i člankom Omerbega Sulejmanpašića. Člankom se slavi rodendan Nj. V. *Sultan Abdul Hamida*.

— *Bранич српскога језика*, prvi ilustrovani list за ispravljjanje pogrješaka u jeziku i pravopisu srpskom, izlaziće od 1. januara 1907. dva put mjesečno 1. i 15. Pretplata stoji 1 dinar за три mjeseca а šalje se do 15 novembra njegovu uredniku profesoru Milošu S. Anđelkoviću, nastavniku učiteljske škole u Jagodini u Srbiji.

— *Јесмо ли на добром путу?* Govor Јаше Томића на дан 40 г. „Заставе“. Нови Сад. Штампарија Др. Св. Милетића. 1906.

— *Nova razglednica (ilustrovana dopisnica)*. Dubrovačka „Hrvatska općinska glazba“ u Dubrovniku dala je oštampati dopisnicu, na kojoj su u lijepu modernu uresu smještena dva medaljona. Ovi sadrže u zlatnom polju slike naj slavnijih dvaju dubrovačkih otadžbenika, Marojice Kaboge i Nikole Bunića. Poviše njih je grb dubrovački. Ispod medaljona je plavo more а na njemu u zatku Dubrovnik. U srijedi iza medaljona je sv. Vlaho. Dopisnica će se prodavati po 20 para. Čist prihod је određen за nova glazbila ove „Glazbe“, koja u korist svoga fonda priređuje 3. novembra o. g. u Bondinom kazalištu Zabavu s Plesom.

— *Уредништво „Срђа“* је сваки дан приступачно у забиљежени сахат. — *Уредништво „Сргја“* је сваки дан приступачно у забиљежени сахат.

СПОМЕНИЦИ ДУБРОВАЧКИ

(Наставак, исп. бр. 7. „Срба“)

објелодањује А. ВУЧЕТИЋ.

2.

Сигисмунд (Шишко), краљ угарски, намирује Дубровчане за 4000 златних дуката, што су му платили за доходак од осам година.

С поља : 29. X. 1410.

Nos Sigismundus, Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Chroatie etc., Marchioque Burgundie etc., sacrique romani imperii vicarius generalis, notum facimus vniversis et singulis, quibus expedit, per presentes literas (?), quod (?) delecti fideles nostri, nobiles et prudentes viri: rector, iudices, consilium et comune nostre civitatis Ragusij de speciali nostro mandato, eis per alias nostras literas facto, pro quingentis ducatis, in quibus ..... census eorum singulo anno die quindecima mensis marci ..... solvere obligantur ..... , camare nostre per nobiles et sapientes viros Raphaellem de Racka (?) et Michelem de Reschii, eorumdem oratores, ducatos aureos quatuormillia pro censibus octo annorum finitorum in anno millesimo quadringentesimo decimo, die quintodecimo mensis marti annua-liter persolvendorum, nos eosdem rectorem, iudices, consilium et comune dietis quatuor milibus ducatorum aureorum dictorum octo annorum perpetuo quietamus, absolvimus et liberamus harum nostrarum literarum testimonio mediante. Datum in Zand (?) uigesimo nono die mensis nouembris anno domini millesimo quadringentesimo decimo pernotat.

Оп. Види се печат на којем се читају ријечи: SAC. ROM. IMP.

Пријевод.

Ми Сигисмундо, по божијој милости краљ Угарске, Далмације, Хрватске и т. д., крајишки гроф Бургундије и ост. и светог

римског царства генерални викар, очитујемо свијем и појединцима, којијех се тиче, овијем писмом, да су љубазни наши вјерни, племенити и мудри људи : кнез, суци, вијеће и опћина нашега града Дубровника, по нарочитој нашој заповиједи, њима другијем нашијем писмом даној, за пет стотина дуката, којијем се обвезују, да ће плаћати данак сваке године 15. дана мјесеца марта, нашој благајни по племенитијем и мудријем људима Рафаилу от Баха (?) и Михајла от Реши, њиховијем посланицима, имали платити четири хиљаде златних дуката за данак од осам година, које су се навршиле 15. марта 1410. године ; ми истог кнеза, суце, вијеће и опћину реченијем 4000 дуката златнијех од осам година за увијек намирујемо, опраштамо и ослобођујемо свједочанством овог нашег писма. Дано у Занду (?) 29. новембра 1410 горе поменутога.

3.

Матко Таловец, бан хрватски, очитује да је примио од Дубровачке господе и владе зајам од двије тисуће златнијех фиорина и зато залага сва своја добра, која се налазе у области Земаља угарске круне.

У граду Сариј . . . . 12 јануара 1442.

Nos Mathko de Tallowez, Regnorum Dalmatie et Croatiae ac totius Slavonie Banus, etc., memorie comendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit cre, quia magnifici et nobiles viri Rector et consilium ac tota comunitas civitatis Ragusiensis, dudum pro quibusdam nostris necessitatibus evitandis, ad singularem nostram requisitionem, nobis duo millia florenorum* auri nomine mutui dederunt et acomendarunt. Pro eo nos volentes eosdem dominos Ragusienses, de rehabilitatione hujusmodi duorum millum floren. auri tutos reddere et securos, nostro et omnium fratrum nostrum nominibus et in personis, onera eorundem per omnia super nos assupmere, fide et honore nostris mediantibus, promittimus et pollicemur, quod ad pecuniam eorundem dominorum Ragusiensium requisitionem, hujusmodi duo millia florenos auri, eisdem aut illi, cui iidem commisserint, persoluemus cum effectu, quod si casu interve-

* Два златна перпера или златни дукат мађарски.

niente non persolueremus, aut eosdem dominos contentos exinde reddere non possemus, extunc iidem dominia, possessiones, seu tenutas nostras sub jurisdictione sacre Regni Hungarie corone existente(s) ad dicta duo milia florenos auri se extendere, absque strepitu juris invadere et occupare occupatasque tamen conservare valeant atque possint, quousque ipsis de dictis duobus milibus florenis auri satisfactum fuerit, quo ad plenum habere nostras, quibus sigillum nostrum appensum est, uigore et testimonio literarum mediante. Datum in castro Sarijhh (?) feria secunda proxima post festum sancti Pauli primi heremite, anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo secundo.

(Оп. Печат је отпао, али је остао прорез за њ.)

Пријевод.

Ми Марко от Таловца краљевина Далмације и Хрватске и цијеле Славоније Бан и ост. препоручујемо да се упамти и очитујемо садржајем овога писма онијем, које утишти, да узвишени и племенити људи кнез и вијеће и цијела опћина града Дубровника, од неколико времена да избјегнемо некијем нашијем неприликама, на нарочиту нашу тражбу дадоше нам у зајам и повјерише двије тисуће златнијех фиорина; с тога ми хотећи обезбједити и осигурати истој дубровачкој господи повратак ове двије тисуће златнијех фиорина обећавамо и нудимо у име наше и све наше браће поименце и лично да ћемо предузети за све (посљедице) терете на себе својом вјером и части, да ћемо исплатити ово двије тисуће златнијех фиорина на захтијев исте дубровачке господе или њима, или онијем, којијем они буду наложили, под увјет да ако се догоди, да не исплатимо, или ако тијем не будемо могли задовољити исту господу, тада иста дубровачка господа могу заузети, и запремити, бер поврједе права, сва наша имања и поља, која се налазе у области свете круне краљевине Угарске, за речене двије тисуће златнијех фиорина и да их могу држати, пошто их запреме, докле год им буде исплаћено ово двије тисуће златнијех фиорина. Да ово буде потпуно вјеродостојно крепости и свједочанством овога писма, на њ се привјесио наш печат. Писано у граду Сариј... други ближи дан по светковини св. Павла првога пустињака (12. јануара) годишта Господњега 1442.

4.

Хрват Дамеан, бан хрватски, даје слободу трговања Дубровчанима. У Клису год. 1473.

Ми Хрватъ Далмѣканъ ѡдъ литзе рѣсаговъ Далмацие и Хрватъ и Словинске земље банъ дамо знати по томъ нашемъ отворенѣ листѣ всимъ и всакомъ, комъ се подоба и приди кнѣхъ образъ приде таи нашъ листъ, ере дасмо кирѣ нашѣ и пѣнѣ слободѣ и ѣфанне всимъ трговцемъ дѣбровачкимъ, да на слободно и наѣфано ходѣ своимъ тргомъ по рѣсагѣ кралевѣ, по банствѣ и кнещѣ и инѣда кѣгда, кѣдагоди ми владамо, да им се не има ѣчинити ниедна завртица ни бантозане ѡд никогаре мало, ни келе, ни за еданъ ѣзрокъ; паче да им, ни ниткорѣ инѣ чловѣкъ неима ѡд нихъ трга ѣзети мало, ни келе не плативши цю се ѣцине добромъ воломъ и хоѣемо е обарозати по кѣш нашѣ моѣхъ и ѣчѣкати ми и наши ѣфицирѣкали и слѣге нихъ и нихъ тргъ и нихъ всако благо ко би годи имали, како наше властите. Дано на Клеѣ с нашимъ печатомъ назаднимъ ѣ литихъ ·VЪ· седамдесетъ и трето текѣе . . . . .

5.

Михајло вјеровним писмом бана хрватскога прима у зајам од Дубровчана 20 дуката златнијех млетачкијех.

У Дубровнику 23. маја 1488.

Ова је исправа писана глаголицом а ми смо је овдје пре- нијели у ћириловицу.

С поља : 1488. 23 maji. Scritto di ducati 20 dati ad quelli di Chos. (Пријевод : Писмо за 20 дуката датијех онијем из Коса).

Иѣ Михајл дошад ѣ дѣбровник са листови од верогана од ѣдѣна бана и од капитана неретавскога, кое листове предасмо ѣдѣнѣ к(н)ѣзѣ и властелом дѣбровачким, и од нихъ просисмо ѣ зајам за потривѣ од града Неретѣѣ, и такоѣ занимаше два- десе (сик!) дѣкатор златихъ вѣнѣѣѣихъ, кое ѡвѣћамо платити, али да кѣдѣ на рѣзлог свитлости кралеви. Писан ѣ дѣбровникѣ на ·КГ· (23) мажа месеца ·VЪПН· (1488) лето.

И то писахъ та поп Ёѣран по заповиди Михајла.